

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ ખાતેની ગુજરાત ઉચ્ચ ન્યાયાલયમાં

આર/પ્રથમ અપીલ નં. ૩૨૮૧/૨૦૧૭

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી જે. બી. પારડીવાલા

૧.	શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે?	હા.
૨.	રિપોર્ટરને રીફર કરવું કે નહીં?	હા.
૩.	શું ન્યાયમૂર્તિશ્રી ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા માંગે છે?	ના.
૪.	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાયદાના	ના.

	નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે?	
	આ ચુકાદો તાબાના ન્યાયતંત્રમાં પરિપત્રિત કરો.	

=====

રવાણી સિરામિક્સ – અરજદાર

વિરુદ્ધ

માર્શલ એમએફજી. અને એક્સપોર્ટ્સ – સામાવાળા

=====

ઉપસ્થીતી:-

અરજદાર(ઓ) નં. ૧ માટે શ્રી વિશાલ સી મહેતા (૬૧૫૨)

અરજદાર(ઓ) નં. ૧ માટે શ્રી સમી એ ઉરાઈઝી(૭૭૪૭)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ માટે માઝમ કે પંડ્યા(૮૫૪૭)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ માટે શ્રી કુંજલ ડી પંડ્યા(૨૨૫૯)

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી જે. બી. પારડીવાલા

તારીખ : ૨૫/૦૬/૨૦૧૮

મૌખિક ચુકાદો

૧. દીવાની કાર્યરીતિ સંહિતા, ૧૯૦૮ ની કલમ ૯૬ હેઠળની આ પ્રથમ અપીલ મૂળ વાદી તરફથી કરવામાં આવેલ છે અને મોરબીના એડીશનલ સિનિયર સિવિલ જજ દ્વારા સ્પેશિયલ સિવિલ સુટ નં.૨૩/૨૦૧૬ માં આંક-૨૩ હેઠળ તારીખ ૨૬મી જુલાઈ ૨૦૧૭ ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલ ચુકાદા અને હુકમ સામે નિર્દેશિત છે.

૨. આ પ્રથમ અપીલને જન્મ આપતા તથ્યો નીચે મુજબ સંક્ષિપ્ત કરી શકાય:

૨.૧ અહીંના અપીલકર્તા – મૂળ વાદીએ અહીંના સામાવાળા – મૂળ પ્રતિવાદી વિરુદ્ધ રૂ.૧૧,૨૬,૧૦૪/- ની બાકી નીકળતી રકમ વ્યાજ સાથે વસૂલ કરવા માટે સ્પેશિયલ સિવિલ સુટ દાખલ કર્યો હતો. વાદી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ સ્પેશિયલ સિવિલ સુટમાં માંગવામાં આવેલ દાદ નીચે મુજબ છે:

“૧. વાદીને પ્રતિવાદીઓ દ્વારા ખરીદવામાં આવેલ વિવિધ માલસામાન મુજબ રૂ.૧૧,૨૬,૧૦૪/- ની બાકી નીકળતી રકમ

મેળવવાનો હક્ક છે, તેથી વાદી માનનીય અદાલત સમક્ષ વિનંતી કરે છે કે પ્રતિવાદી સામે બાકી નીકળતી રકમ વ્યાજ સાથે ચૂકવવાનો હુકમ અને હુકમનામું પસાર કરવું.

૨. ઈનવોઈસ મુજબ ચૂકવવામાં આવેલ રકમ મેળવવાના હક્કની ન્યાયિક નિર્ણય પ્રક્રિયા પર અને મે ૨૦૧૩ થી ચૂકવણીની તારીખ સુધી ૧૨% વ્યાજ સાથે પ્રતિવાદી પાસેથી મેળવવા પાત્ર છે.

૩. આ દાવવાનો ખર્ચ વાદીને અપાવવો.”

૨.૨ દાવો ૧૯મી એપ્રિલ ૨૦૧૬ ના રોજ દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો. તે જ દિવસે અને તારીખે, વાદીએ જરૂરી કોર્ટ ફી ચૂકવવા માટે સમય આપવા માટે સી.પી.સી. ની કલમ ૧૪૯ હેઠળ એક અરજી આપી હતી. અરજી નીચે મુજબ છે:

“મોરબીના માનનીય પ્રિન્સિપાલ સિનિયર સિવિલ જજ સમક્ષ.

સ્પેશિયલ સિવિલ સુટ નં.૨૩ / ૨૦૧૬.

રવાણી સિરામિક્સ વાંકાનેર (જી. મોરબી) – વાદી

વિરુદ્ધ

માર્શલ એમએફજી. અને એક્સપોર્ટ્સ મુંબઈ ૪૦૦૦૯૯ –
પ્રતિવાદી

ઉપરોક્ત નામવાળા વાદી અત્યંત આદરપૂર્વક રજૂઆત કરે છે કે:

અમે નાણાં વસૂલાત માટે સ્પેશિયલ સિવિલ સુટ દાખલ કરેલ છે અને તેથી અમારે રૂ. ૨૬,૩૫૦.૦૦ નો કોર્ટ ફી સ્ટેમ્પ રજૂ કરવાનો થાય છે, પરંતુ અનિવાર્ય કારણોસર, અમે તે રજૂ કરી શક્યા નથી. તેથી, અમે આપને કોર્ટ ફી સ્ટેમ્પ પેપર રજૂ કરવા માટે ૩૦ દિવસનો સમય આપવા વિનંતી કરીએ છીએ.

રવાણી સિરામિક્સ સહી/ –

સ્થળ : મોરબી.

રવાણી સિરામિક્સ

તારીખ : ૧૯/૦૪/૨૦૧૬.

વાંકાનેર.”

૨.૩ સિવિલ કોર્ટે ઉપરોક્ત અરજી પર હુકમ પસાર કર્યો જે નીચે મુજબ છે:

“ન્યાયના હિતમાં ૧૫ દિવસનો સમય આપવામાં આવે છે.”

૨.૪ એવું જણાય છે કે અહીના વાદીને જરૂરી કોર્ટ ફી ચૂકવવા માટે સમય આપવામાં આવ્યો હોવા છતાં, કોર્ટ ફી ચૂકવવામાં આવી ન હતી અને આવી પરિસ્થિતિમાં, પ્રતિવાદીએ દાવો રદ કરવા માટે આંક-૧૩ થી અરજી રજૂ કરી. ટ્રાયલ કોર્ટે પ્રતિવાદી દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલ આંક-૧૩ ની અરજીને સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૭ રૂલ ૧૧ (સી) ના જોગવાઈઓ હેઠળ ફિરીયાદ રદ કરવા માટેની અરજી તરીકે ગણી.

૨.૫ ૧૯મી જુલાઈ ૨૦૧૭ ના રોજ, અહીના વાદીએ કોર્ટ ફી ન ચૂકવવા બદલ દાવો રદ કરવા માટે પ્રતિવાદી દ્વારા રજૂ કરાયેલ આંક-૧૩ ની અરજી સામે તેમનો આંક-૧૪ થી જવાબ દાખલ કર્યો. વાદીનો આંક-૧૪ નો જવાબ નીચે મુજબ છે:

“વિષય: જરૂરી કોર્ટ ફી ન ચૂકવવાના કિસ્સામાં દાવો રદ કરવા

માટે પ્રતિવાદી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ અરજી સામે વાંધા.

કોર્ટ ફી ન ચૂકવવાના કિસ્સામાં દાવો રદ કરવા માટે પ્રતિવાદી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ અરજી સામેના વાંધાઓ ધ્યાને લેવા વાદીના વિ. વકીલશ્રી દ્વારા રજૂઆત કરવામાં આવે છે.

(૧) વાદીએ સામાવાળા પાસેથી રૂ.૧૧,૨૬,૧૦૪/- ની બાકી નીકળતી રકમ વસૂલ કરવા માટે દાવો દાખલ કરેલ છે. આ કામમા, રૂ.૨૬,૩૫૦/- ની કોર્ટ ફી ચૂકવવાની જરૂર છે.

(૨) આ કામમા, વાદીએ શુદ્ધ બુદ્ધિપૂર્વકની ભૂલના કારણે રૂ.૨૬,૩૫૦/- ની કોર્ટ ફી ચૂકવી નથી. કોર્ટ ફી ન ચૂકવવાનો કે ન્યાયિક પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ કરવાનો વાદીનો કોઈ ઈરાદો નહોતો. આજે, વાદીએ રૂ.૨૬,૩૫૦/- નો કોર્ટ ફી સ્ટેમ્પ રજૂ કરવાની પરવાનગી આપવા માટે અરજી દાખલ કરેલ છે.

(૩) એ વાત સાચી નથી કે વાદીએ સમયમર્યાદાની અંદર ખોટો દાવો દાખલ કરીને, અને અસ્પષ્ટ શબ્દોનો ઉપયોગ કરીને ખોટી

રીતે હુકમ મેળવેલ છે કારણ કે, કોર્ટ ફી ન હોવાને કારણે વાદી દાવો દાખલ કરવા સક્ષમ ન હતા. આ કામમા, શુદ્ધ બુદ્ધિપૂર્વકની ભૂલના કારણે વાદી કોર્ટ ફી સ્ટેમ્પ રજૂ કરવામાં નિષ્ફળ ગયા છે.

(૪) આ કામમા, જો શુદ્ધ બુદ્ધિપૂર્વકની ભૂલના કારણે કોર્ટ ફી સ્ટેમ્પ ન ચૂકવવાના કારણે દાવો રદ કરવામાં આવશે, તો તેનાથી વાદીને ગંભીર નુકસાન થશે. આ કામમા, પ્રતિવાદીએ જવાબ રજૂ કરેલ છે અને મુદ્દાઓ ઘડવામાં આવ્યા છે. હાલમા, આ કેસ વાદીની પુરાવાની સ્ટેજ પર છે. આ કામમા, પ્રતિવાદીને વાદીની ઉલટતપાસ કરવાનો અને પુરાવા રજૂ કરવાનો અવસર છે. આવી પરિસ્થિતિઓમા, જો દાવો ગુણદોષ પર નક્કી કરવામાં આવે, તો તેનાથી પ્રતિવાદીને કોઈ નુકસાન થશે નહીં પરંતુ, ન્યાયનો હેતુ સર થશે.

(૫) આ કેસની વિશિષ્ટ હકીકતોને ધ્યાનમાં રાખીને, નિયત કોર્ટ ફી ન ચૂકવવાના કારણે દાવો રદ કરવા માટે પ્રતિવાદી દ્વારા દાખલ કરાયેલ અરજી રદ કરવા વિનંતી છે.”

૨.૬ તે જ દિવસે, વાદીએ રૂ.૨૬,૩૫૦/- ની રકમની કોર્ટ ફી ચૂકવવાની પરવાનગી માગતી આંક-૧૫ થી અરજી રજૂ કરી. આંક-૧૫ ની અરજી નીચે મુજબ છે:

“વિષય: જરૂરી કોર્ટ ફી જમા કરાવવાની પરવાનગી મેળવવા માટેની અરજી.

વાદીના વિ. વકીલશ્રી નમ્રતાપૂર્વક નીચે મુજબ રજૂઆત કરે છે:

(૧) વાદીએ પ્રતિવાદી પાસેથી રૂ.૧૧,૨૬,૧૦૪/- ની બાકી નીકળતી રકમ વસૂલ કરવા માટે દાવો દાખલ કરેલ છે. આ કામમાં, રૂ.૨૬,૩૫૦/- ની કોર્ટ ફી ચૂકવવાની જરૂર છે.

(૨) આ કામમાં, શુદ્ધ બુદ્ધિપૂર્વકની ભૂલના કારણે રૂ.૨૬,૩૫૦/- નો કોર્ટ ફી સ્ટેમ્પ રજૂ કરવામાં આવ્યો ન હતો. કોર્ટ ફી ન ચૂકવવાનો કે ન્યાયિક પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ કરવાનો વાદીનો કોઈ ઈરાદો નહોતો. વાદીએ રૂ.૨૬,૩૫૦/- નો કોર્ટ ફી સ્ટેમ્પ રજૂ કરવાની પરવાનગી આપવા માટે અરજી દાખલ કરેલ છે.

આજે, અમે રૂ. ૨૬,૩૫૦/- નો કોર્ટ ફી સ્ટેમ્પ લાવ્યા છીએ.

(૩) આ કામમા, શુદ્ધ બુદ્ધિપૂર્વકની ભૂલના કારણે કોર્ટ ફી સ્ટેમ્પ રજૂ કરવામાં આવ્યા ન હતા.

(૪) જો કોર્ટ ફી ન ચૂકવવાના ગ્રાઉન્ડ પર દાવો રદ કરવામાં આવશે, તો તેનાથી વાદીને ગંભીર નુકસાન થશે. આ કામમા, પ્રતિવાદીએ જવાબ રજૂ કરેલ છે અને મુદ્દાઓ ઘડવામાં આવ્યા છે. હાલમા, આ કેસ વાદીની પુરાવાની સ્ટેજ પર છે. આ કામમા, પ્રતિવાદીને વાદીની ઉલટતપાસ કરવાનો અને પુરાવા રજૂ કરવાનો અવસર છે. આવી પરિસ્થિતિઓમા, જો દાવો ગુણદોષ પર નક્કી કરવામાં આવે, તો તેનાથી પ્રતિવાદીને કોઈ નુકસાન થશે નહીં પરંતુ, ન્યાયનો હેતુ સર થશે.

(૫) આ અદાલતને આ અરજી સાંભળવાની અને તેનો નિર્ણય કરવાની હકુમત છે.

(૬) આ કેસની વિશિષ્ટ હકીકતોને ધ્યાનમાં રાખીને, અમને

રૂ. ૨૬,૩૫૦/- નો કોર્ટ ફી સ્ટેમ્પ રજૂ કરવા દેવા માટે જરૂરી હુકમ
પસાર કરવા વિનંતી છે.”

૨.૭ ટ્રાયલ કોર્ટે, ત્યારબાદ, પ્રતિવાદી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ આંક-૧૩
ની અરજીનો નિર્ણય કરવા માટે આગળ કાર્યવાહી કરી. ટ્રાયલ કોર્ટે, તારીખ
૨૬મી જુલાઈ ૨૦૧૭ ના ચુકાદા અને હુકમ દ્વારા, જરૂરી કોર્ટ ફી જમા કરાવવામાં
નિષ્ફળ જવાના ગ્રાઉન્ડ પર સી.પી.સી. ના ઓર્ડર VII રૂલ ૧૧(સી) ના
જોગવાઈઓ હેઠળ વાદીની ફરિયાદી રદ કરી. આક્ષેપિત હુકમ નીચે મુજબ છે:

“આંક ૧૩ નીચે હુકમ

હાલના કેસના સામાવાળાએ હાલની અરજી રજૂ કરીને એવી
માંગણી કરેલ છે કે હાલના કેસના વાદીએ મુકરર સમયમર્યાદામાં
કોર્ટ ફી ચૂકવેલ ન હોય વાદીનો દાવો રદ કરવો.

અરજીના સંબંધમાં સામાવાળા તરફે વિ. વકીલશ્રી એમ. એમ.
બુસાએ મુખ્યત્વે એવી દલીલ કરેલ છે કે, હાલના કેસના વાદીએ
તારીખ ૧૯/૦૪/૨૦૧૬ ના રોજ દાવો સંસ્થિત કરેલ ત્યારે કોર્ટ

ફી પુરી પાડવા સમય માગેલ અને અદાલતે તે માટે ૧૫ દિવસનો સમય આપેલ. ત્યારબાદ, કોર્ટ ફી વગર દાવો સંસ્થિત થયેલ હોવા છતાં, સામાવાળાને તારીખ ૧૮/૦૧/૨૦૧૭ ના રોજ હાજર રહેવા સમન્સ પાઠવવામાં આવેલ. ત્યારબાદ, વાદીએ તારીખ ૧૪/૦૬/૨૦૧૭ સુધી એક વર્ષ જેટલા લાંબા સમય સુધી કોર્ટ ફી ચૂકવેલ નથી. ત્યારબાદ, જવાબ રજૂ થયા બાદ મુદ્દાઓ ઘડવામાં આવ્યા અને મુદ્દાઓ ઘડાયા પછી પણ, દાવો પુરાવાના તબક્કે હોવા છતાં, કોર્ટ ફી ચૂકવવામાં આવી નથી અને હાલનો દાવો પૂરતી કોર્ટ ફી વગર સંસ્થિત થયેલ હોય અને તે કાયદાની જોગવાઈ વિરુદ્ધ હોય, તેથી, ઓછી કોર્ટ ફી સાથે સંસ્થિત થયેલ વાદીના દાવા અંગે હાલની અરજી રજૂ કરવામાં આવેલ છે. અને તે અંગે રજૂઆત કરવામાં આવેલ છે.

વાદી તરફે, વિ. વકીલશ્રી દ્વારા અરજી સામે આંક-૧૪ થી વાંધાઓ રજૂ કરવામાં આવ્યા છે કે હાલના કેસના વાદીએ રૂ. ૧૧,૨૬,૧૦૪/- ની રકમ વસૂલ કરવા દાવો સંસ્થિત કરેલ હોય, તે સંબંધમાં રૂ. ૨૬,૩૫૦/- ની કોર્ટ ફી ચૂકવવાની થાય છે અને સદર કોર્ટ ફી આજે તૈયાર છે. શુદ્ધ બુદ્ધિપૂર્વકની ભૂલના કારણે

સ્ટેમ્પ પૂરો પાડવામાં આવ્યો નથી. જો સ્ટેમ્પ ન પૂરો પાડવા બદલ વાદીનો દાવો રદ કરવામાં આવશે તો વાદીને મોટું નુકસાન સહન કરવું પડશે. હાલના કેસમાં સામાવાળાને વાદીની ઉલટતપાસ કરવાનો હક્ક હોય, હાલની અરજી રદ કરવા જવાબ રજૂ કરેલ છે. વાદી તરફે વિ. વકીલશ્રી એ.વાય.શાહે તે મુજબ રજૂઆત કરી છે. સી.પી.સી. ની કલમ-૧૪૮ મુજબ અદાલતને સમય આપવાની વિવેકાધીન સત્તાઓ આપેલી છે. તેથી, સી.પી.સી. ની કલમ-૧૪૮ મુજબ, સમયગાળો લંબાવી આપવા માંગણી કરવામાં આવેલ છે.

બંને પક્ષકારો દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતોને ધ્યાને લેતા અને દાવાના રેકૉર્ડની તપાસ કરતા, જણાય છે કે તેના ન્યાયી નિર્ણય માટે સી.પી.સી. ના ઓર્ડર-VII ના રૂલ-૧૧ ની જોગવાઈ ધ્યાને લેવી જરૂરી છે.

૧૧. ફરિયાદ રદ કરવી :

નીચેના કિસ્સાઓમાં ફરિયાદ રદ કરવામાં આવશે :

(એ) જ્યાં તે વાદકારણ પ્રગટ કરતી ન હોય

(બી) જ્યાં માગેલી દાદનું મૂલ્યાંકન ઓછું કરવામાં આવ્યું હોય અને અદાલત દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલ સમયગાળામાં મૂલ્યાંકન સુધારવા માટે વાદીને જણાવવામાં આવ્યા છતાં, તેમ કરવામાં નિષ્ફળ જાય,

(સી) જ્યાં માગેલી દાદનું યોગ્ય મૂલ્યાંકન કરવામાં આવ્યું હોય પરંતુ ફરિયાદ અપર્યાપ્ત સ્ટેમ્પ વાળા કાગળ પર લખાયેલી હોય અને અદાલત દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલ સમયગાળામાં જરૂરી સ્ટેમ્પ પેપર પૂરા પાડવા માટે વાદીને જણાવવામાં આવ્યા છતાં, તેમ કરવામાં નિષ્ફળ જાય

(ડી) જ્યાં ફરિયાદમાં દર્શાવેલ વિધાન પરથી દાવો કોઈ કાયદા દ્વારા બાધિત હોવાનું જણાતું હોય

(ઇ) જ્યાં તે બે નકલમાં દાખલ કરવામાં આવી ન હોય

(એફ) જ્યાં વાદી રૂલ-૯ ની જોગવાઈઓનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળ જાય

પરંતુ શરત એ છે કે મૂલ્યાંકન સુધારવા માટે અથવા જરૂરી સ્ટેમ્પ પેપર્સ પૂરા પાડવા માટે અદાલતે નક્કી કરેલો સમય લંબાવવામાં આવશે નહીં, સિવાય કે અદાલતને, નોંધવાના કારણોસર, સંતોષ થાય કે અદાલતે નક્કી કરેલા સમયની અંદર, વિશિષ્ટ સ્વરૂપના કોઈ કારણસર વાદીને, પ્રસંગોચિત રીતે, મૂલ્યાંકન સુધારતા અથવા જરૂરી સ્ટેમ્પ પેપર્સ પૂરા પાડતા રોકવામાં આવ્યા હતા અને એવો સમય લંબાવવાનો ઇનકાર કરવાથી વાદીને ગંભીર અન્યાય થશે.

ઉપરોક્ત જોગવાઈ સાથે હાલના દાવાના રેકૉર્ડની તપાસ કરતા, જણાય છે કે હાલના કેસના વાદીએ તારીખ ૧૯/૦૪/૨૦૧૬ ના રોજ હાલનો દાવો સંસ્થિત કરેલ છે અને ત્યારબાદ, વાદીએ તારીખ ૧૯/૦૪/૨૦૧૬ ના રોજ માર્ક-૧/૧ થી કોર્ટ ફી સ્ટેમ્પ પૂરા પાડવા માટે ત્રીસ દિવસનો સમયગાળો આપવા માંગણી કરેલ. તે કોર્ટ ફી પૂરી પાડવા માટે ૧૫ દિવસનો સમયગાળો આપીને મંજૂર

કરવામાં આવેલ. ત્યાર પછીની કોર્ટ કાર્યવાહી જોતા, જણાય છે કે તારીખ ૨૦/૦૬/૨૦૧૬, ત્યારબાદ ૨૯/૦૮/૨૦૧૬, ૧૫/૧૧/૨૦૧૬, ૦૨/૧૨/૨૦૧૬, ૧૪/૧૨/૨૦૧૬, ૧૮/૦૧/૨૦૧૭, ૧૪/૦૨/૨૦૧૭, ૨૩/૦૩/૨૦૧૭, ૨૬/૦૪/૨૦૧૭, ૧૪/૦૬/૨૦૧૭, ૧૨/૦૭/૨૦૧૭ અને ૧૮/૦૭/૨૦૧૭ ના રોજ મુદતો મંજૂર કરવામાં આવી છે અને આ તમામ મુદતની તારીખોને ધ્યાને લેતા, જણાય છે કે વાદીઓએ તારીખ ૧૮/૦૪/૨૦૧૬ ના રોજ દાવો સંસ્થિત કર્યાને દોઢ વર્ષનો સમયગાળો વીતી ગયો છે અને હવે દાવો મુદ્દાના તબક્કે છે.

આ કેસની ઉપરોક્ત કાર્યવાહીને ધ્યાને લેતા, આ કેસના વાદી જે ૧૫ દિવસના સમયગાળા માટે મુદત મંજૂર કરવામાં આવી હતી તે સમયગાળામાં કોર્ટ ફી પૂરી પાડવામાં નિષ્ફળ ગયા છે. દોઢ વર્ષનો સમયગાળો વીતી ગયો હોવા છતાં તેમણે કોર્ટ ફી પૂરી પાડવાની કાળજી પણ લીધી નથી. પ્રતિવાદી દ્વારા સદર હકીકત ધ્યાને લાવવામાં આવ્યા પછી પણ, વાદીએ કોર્ટ ફી પૂરી પાડવા માટે કોઈ મુદત કે પરવાનગી માગેલ નથી. હાલની અરજીની દલીલોના તબક્કે, તેમણે આંક-૧૫ ની અરજીથી કોર્ટ ફી પૂરી પાડવા

પરવાનગી માગેલ છે. આમ, આ તબક્કે, આ અદાલત સી.પી.સી.
ની કલમ-૧૪૮ ની નીચેની જોગવાઈઓ જોવાની ઈચ્છા રાખે છે.

૧૪૮. સમય વધારવો

જ્યાં આ સંહિતા દ્વારા નિર્ધારિત અથવા મંજૂર કરાયેલ કોઈ કામ
કરવા માટે અદાલત દ્વારા કોઈ સમયગાળો નક્કી કરવામાં આવ્યો
હોય અથવા મંજૂર કરવામાં આવ્યો હોય, ત્યાં અદાલત, તેના
વિવેકબુદ્ધિથી, સમયાંતરે, કુલ ત્રીસ દિવસથી વધુ નહીં તે રીતે,
એવો સમયગાળો લંબાવી શકશે, ભલે મૂળ રીતે નક્કી કરાયેલ
અથવા મંજૂર કરાયેલ સમયગાળો પૂરો થઈ ગયો હોય.

ઉપરોક્ત જોગવાઈઓ મુજબ, એવું પૂરૂ પાડવામાં આવેલ છે કે, જો
સિવિલ પ્રોસિજર કોડ હેઠળ નિર્ધારિત કરેલ કોઈ કામ કરવા માટે
કોઈ પક્ષકારની તરફેણમાં કોઈ સમયગાળો નક્કી કરવામાં આવ્યો
હોય અથવા મંજૂર કરવામાં આવ્યો હોય, તો મૂળ રીતે નક્કી
કરાયેલ અથવા મંજૂર કરાયેલ સમયગાળો પૂરો થઈ ગયો હોય તેમ
છતાં અદાલત એવો સમયગાળો લંબાવી શકશે. તેથી, આ તબક્કે,
સી.પી.સી. ના ઓર્ડર-VII, રૂલ-૧૧ ને ધ્યાને લેતા, એવું પૂરૂ

પાડવામાં આવેલ છે કે, અદાલતે મૂલ્યાંકન સુધારવા માટે અથવા જરૂરી સ્ટેમ્પ પેપર પૂરા પાડવા માટે નક્કી કરેલો સમય લંબાવવામાં આવશે નહીં, સિવાય કે અદાલતને, નોંધવાના કારણોસર, સંતોષ થાય કે અદાલતે નક્કી કરેલા સમયની અંદર, વિશિષ્ટ સ્વરૂપના કોઈ કારણસર વાદીને, પ્રસંગોચિત રીતે, મૂલ્યાંકન સુધારતા અથવા જરૂરી સ્ટેમ્પ-પેપર પૂરા પાડતા રોકવામાં આવ્યા હતા અને એવો સમય લંબાવવાનો ઇનકાર કરવાથી વાદીને ગંભીર અન્યાય થશે. આમ, આ જોગવાઈ મુજબ, વાદીને પૂરતો સમય આપવામાં આવ્યો હોવા છતાં તેઓ નિર્ધારિત કોર્ટ ફી સ્ટેમ્પ પૂરો પાડવામાં નિષ્ફળ ગયા છે. આવી પરિસ્થિતિઓમાં, આ કેસના વાદીની તરફેણમાં કલમ-૧૪૮ મુજબ વિવેકાધીન સત્તાનો ઉપયોગ કરવો ન્યાયી જણાતું નથી કારણ કે, સી.પી.સી. ના ઓર્ડર-VII, રૂલ-૧૧ માં સ્પષ્ટપણે પૂરૂ પાડવામાં આવેલ છે કે, સૌ પ્રથમ, આ કેસના વાદીએ સ્થાપિત કરવું પડશે કે સ્ટેમ્પ ન પૂરો પાડવા માટે વિશિષ્ટ સ્વરૂપના કારણો હતા. આમ, સી.પી.સી. ના ઓર્ડર-VII, રૂલ-૧૧ ની જોગવાઈઓને ધ્યાને લેતા, વાદીએ શા માટે દોઢ વર્ષ સુધી કોર્ટ ફી સ્ટેમ્પ પૂરો પાડવામાં નિષ્ફળ ગયા તે અંગે મૌખિક રીતે અથવા તેમની દાવવાની અરજીમાં અથવા આંક-૧૪ ના વાંધામાં કોઈ સબળ કારણો દર્શાવ્યા નથી. તેથી, વાદી તેમના

દ્વારા કરવામાં આવેલી કોઈ ભૂલ કે ખામીનો લાભ મેળવવા માટે
હક્કદાર નથી. આથી, ઉપર ચર્ચા કર્યા મુજબ, ન્યાયના હિતમાં
હાલની અરજીના સંબંધમાં નીચે મુજબનો હુકમ કરવામાં આવે છે.

::હુકમ::

પ્રતિવાદીની હાલની અરજી આથી મંજૂર કરવામાં આવે છે.

નિયત સમયમર્યાદામાં કોર્ટ ફી સ્ટેમ્પ પૂરો ન પાડવાના કારણે
સી.પી.સી. ના ઓર્ડર-VII, રૂલ-૧૧ હેઠળ વાદીનો દાવો રદ
કરવામાં આવે છે.”

૩. ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા ચુકાદા, હુકમ અને હુકમનામાથી
અસંતોષી થઈને, અપીલકર્તા – મૂળ વાદી સી.પી.સી. ની કલમ ૯૬ હેઠળની
આ પ્રથમ અપીલ સાથે આ અદાલત સમક્ષ ઉપસ્થિત થયા છે.

૪. અપીલકર્તા – મૂળ વાદી તરફે ઉપસ્થિત વિ. વકીલશ્રી વિશાલ સી. મહેતાએ
ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે અદાલતે સી.પી.સી. ના ઓર્ડર VII રૂલ ૧૧(સી)

ના જોગવાઈઓ હેઠળ ફરિયાદ રદ કરવામાં કાયદાની ગંભીર ભૂલ કરી છે. શ્રી મહેતાએ રજૂઆત કરી હતી કે સી.પી.સી. ની કલમ ૧૪૯ હેઠળ તેની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવેલા ૧૫ દિવસના સમયગાળા દરમિયાન વાદી જરૂરી કોર્ટ ફી ચૂકવવામાં સક્ષમ ન હતા છતાં, દાવો રદ કરવા માટે પ્રતિવાદી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી આંક-૧૩ ની અરજીનો નિર્ણય કરતા પહેલા, વાદીએ એવી અરજી રજૂ કરી હતી જેમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે તેમને જરૂરી કોર્ટ ફી જમા કરાવવાની પરવાનગી આપવામાં આવે. શ્રી મહેતાના જણાવ્યા મુજબ, આવી પરિસ્થિતિમાં, જ્યારે વાદી કોર્ટ ફીની પૂરેપૂરી રકમ જમા કરાવવા તૈયાર અને આતુર હતા, ત્યારે ટ્રાયલ કોર્ટે સી.પી.સી. ના ઓર્ડર VII રૂલ ૧૧(સી) હેઠળ ફરિયાદ રદ કરવાને બદલે તેમને તેમ કરવાની તક આપવી જોઈતી હતી. શ્રી મહેતાએ રજૂઆત કરી હતી કે સી.પી.સી. ના ઓર્ડર VII રૂલ ૧૧(સી) હેઠળ પ્રતિવાદી દ્વારા દાખલ કરાયેલ આંક-૧૫ ની અરજી મંજૂર કરતી વખતે પણ, ટ્રાયલ કોર્ટ અહીંના અપીલકર્તા – મૂળ વાદી દ્વારા આંક-૧૪ હેઠળ દાખલ કરાયેલા વાંધાઓને ધ્યાનમાં લેવામાં નિષ્ફળ ગઈ હતી.

૫. શ્રી મહેતાએ રજૂઆત કરી હતી કે પ્રતિવાદી દ્વારા આંક-૧૩ ની અરજી દાખલ કરાયા પછી પણ, ટ્રાયલ કોર્ટે વાદીને કોર્ટ ફી ચૂકવવા માટે સક્ષમ બનાવવા માટે વાજબી સમયગાળો આપવો જોઈતો હતો.

૬. શ્રી મહેતાએ રજૂઆત કરી હતી કે સિવિલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ આદેશિત હુકમ ગુજરાત કોર્ટ ફીઝ એક્ટ, ૨૦૦૪ ની કલમ ૧૩ ની જોગવાઈઓની તદ્દન વિરુદ્ધ છે, જે અન્ય બાબતોની સાથે વાદીને ચુકાદાની તારીખથી કોર્ટ ફી ચૂકવવા માટે ૩૦ દિવસનો સમયગાળો આપવાની જોગવાઈ કરે છે અને તેમાં ડિફોલ્ટ થવાના કિસ્સામાં, તેની વસૂલાત જમીન મહેસૂલની બાકી નીકળતી રકમ તરીકે થઈ શકે છે. શ્રી મહેતાના જણાવ્યા મુજબ, ૨૦૦૪ ના કાયદાની કલમ ૧૩ ની તપાસ કરવા પર, એવો નિષ્કર્ષ કાઢી શકાય છે કે જરૂરી કોર્ટ ફીની ચૂકવણી વિના પણ દાવો ચુકાદા સુધી આગળ વધી શકે છે. જો કે, અદાલત આવા દાવામાં જે હુકમનામું પસાર કરી શકે છે તેનો અમલ ત્યાં સુધી થઈ શકશે નહીં જ્યાં સુધી જરૂરી કોર્ટ ફી ચૂકવવામાં ન આવે અને સંબંધિત અદાલત દ્વારા તે રીતે પ્રાપ્ત ન થાય.

૭ શ્રી મહેતા રજૂઆત કરશે કે વાદીએ યોગ્ય આંક-૧૫ ની અરજી કરીને કોર્ટ ફી જમા કરાવવાની તેમની ઈચ્છા દર્શાવી હોવા છતાં પ્રતિવાદીનું આંક-૧૩ ની અરજી આગળ ધપાવવાનું કૃત્ય બદનિયતપૂર્ણ કહી શકાય.

૮ શ્રી મહેતાએ રજૂઆત કરી હતી કે પ્રતિવાદી દ્વારા રજૂ કરાયેલા આંક-૧૦ ના

લેખિત જવાબમાં પણ, જરૂરી સ્ટેમ્પ પેપર પૂરા ન પાડવા અંગેની દલીલ લેવામાં આવી ન હતી.

૯ શ્રી મહેતા રજૂઆત કરશે કે અન્યથા પણ, આક્ષેપિત ચુકાદો અને હુકમ સી.પી.સી. ની જોગવાઈઓ મુજબ નથી અને તેને રદ અને સેટ એસાઈડ કરવા યોગ્ય છે.

૧૦ બીજી તરફ, સામાવાળા – મૂળ પ્રતિવાદી તરફે ઉપસ્થિત વિ. વકીલશ્રી કુંજલ પંડ્યા દ્વારા આ અપીલનો તીવ્ર વિરોધ કરવામાં આવ્યો છે. શ્રી પંડ્યા રજૂઆત કરશે કે આક્ષેપિત હુકમ પસાર કરવામાં ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા કોઈ ભૂલ, કાયદાની કોઈ ભૂલની તો વાત જ ક્યાં કરવી, કરવામાં આવી છે તેમ કહી શકાય નહીં.

૧૧. શ્રી પંડ્યા રજૂઆત કરશે કે ટ્રાયલ કોર્ટે વાદીને જરૂરી કોર્ટ ફી ચૂકવવા માટે ૧૫ દિવસનો સમય આપવાનું યોગ્ય માન્યું હતું. સી.પી.સી. ની કલમ ૧૪૯ હેઠળ તેની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા આવો સમય મંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો. ૧૫ દિવસનો સમયગાળો પૂરો થયા પછી પણ, કોર્ટ ફી અચૂક રહી. જો વાદી કોર્ટ ફી જમા કરાવવા માટે વધુ સમય ઈચ્છતા હતા, તો

તેમણે સમય લંબાવવા માટે સી.પી.સી. ની કલમ ૧૪૮ હેઠળ અરજી રજૂ કરવી જોઈતી હતી. શ્રી પંડ્યાના જણાવ્યા મુજબ, કલમ ૧૪૮ હેઠળ મંજૂર કરાયેલ સમય લંબાવવા માટે વાદી દ્વારા સી.પી.સી. ની કલમ ૧૪૮ હેઠળ આવી કોઈ અરજી દાખલ કરવામાં આવી ન હતી.

૧૨ શ્રી પંડ્યા રજૂઆત કરશે કે દાવો ૧૯મી એપ્રિલ ૨૦૧૬ ના રોજ દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો. વાદીએ દોઢ વર્ષના સમયગાળા પછી એટલે કે ૧૯મી જુલાઈ ૨૦૧૭ ના રોજ આંક-૧૫ ની અરજી દાખલ કરીને જરૂરી કોર્ટ ફી જમા કરાવવાની પોતાની ઈચ્છા દર્શાવી હતી. શ્રી પંડ્યાના જણાવ્યા મુજબ, વાદીને કોર્ટ ફી જમા કરાવવાની તક આપવી કે સી.પી.સી. ના ઓર્ડર VII રૂલ ૧૧(સી) હેઠળ ફરિયાદ રદ કરવી તે ટ્રાયલ કોર્ટના વિવેકાધિકારમાં રહેશે.

૧૩ શ્રી પંડ્યાએ રજૂઆત કરી હતી કે ગમે તે હોય, અપીલકર્તા – વાદી સી.પી.સી. ના ઓર્ડર VII રૂલ ૧૩ ના જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને તે જ વાદકારણના સંબંધમાં નવી ફરિયાદ રજૂ કરી શક્યા હોત. શ્રી પંડ્યા રજૂઆત કરશે કે અપીલકર્તા – વાદીને સી.પી.સી. ના ઓર્ડર VII રૂલ ૧૩ ના જોગવાઈઓ અનુસાર નવી ફરિયાદ દાખલ કરવાના ઉપાય પર મોકલી આપવા જોઈએ. શ્રી પંડ્યા રજૂઆત કરશે કે આ પ્રથમ અપીલમાં કોઈ ગુણદોષ ન હોવાથી, તેને

પ્રારંભિક તબક્કે જ રદ કરવી જોઈએ.

૧૩ પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલશ્રીઓને સાંભળ્યા પછી અને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી ધ્યાને લીધા પછી, મારા વિચારણા માટે ઉપસ્થિત થતો એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે શું ટ્રાયલ કોર્ટે ફરિયાદ રદ કરતો આક્ષેપિત ચુકાદો અને હુકમ પસાર કરવામાં કોઈ ભૂલ કરી છે.

૧૪ આ પ્રથમ અપીલનો નિર્ણય કરવાના હેતુથી, હું નીચેના પ્રશ્નો પર મારી જાતને સંબોધવા માંગુ છું:

[૧] શું ટ્રાયલ કોર્ટ સી.પી.સી. ના ઓર્ડર VII રૂલ ૧૧(સી) હેઠળ એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને ફરિયાદ રદ કરી શકી હોત કે હાથ પરનો કેસ અપર્યાપ્ત સ્ટેમ્પનો નથી, પરંતુ એવો છે જેમાં ક્યાંય કોઈ સ્ટેમ્પ ચૂકવવામાં આવ્યો ન હતો? તેને બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, હાથ પરનો કેસ એવો છે કે જેમાં સી.પી.સી. ના ઓર્ડર VII રૂલ ૧૧(સી) હેઠળ ફરિયાદ રદ કરવામાં આવી તે સમયે કોર્ટ ફીની તદ્દન બિન-ચૂકવણી હતી?

[૨] જો કેસ કોર્ટ ફીની તદ્દન બિન-ચૂકવણીનો હોય, તો આવી પરિસ્થિતિઓમાં, શું ગુજરાત કોર્ટ ફીઝ એક્ટ, ૨૦૦૪ ની કલમ ૪ હેઠળ દાવો રદ કરી શકાય અને શું દાવાના આવા રદ કરવાને ફરિયાદ રદ કરવા તરીકે ગણાવી શકાય જેથી હુકમ સી.પી.સી. ની કલમ ૯૬ હેઠળ અપીલ કરવા યોગ્ય હુકમનામું બની જાય?

[૩] યોગ્ય કાર્યરીતિ કઈ છે કે જે સિવિલ કોર્ટે કોર્ટ ફીની તદ્દન બિન-ચૂકવણીના કિસ્સામાં અને બીજી તરફ, જેમાં ફરિયાદ અપર્યાપ્ત સ્ટેમ્પ વાળા કાગળ પર લખાયેલી હોય તેવા કિસ્સામાં અપનાવવી જોઈએ?

૧૫. મારા મતે, સામાવાળા ફરિયાદ રદ કરાવવાના હેતુથી સી.પી.સી. ના ઓર્ડર VII રૂલ ૧૧(સી) નો ઉપયોગ કરી શક્યા ન હોત અને ટ્રાયલ કોર્ટે ફરિયાદ રદ કરવાના હેતુથી સામાવાળાની વિનંતી પર આવી અરજી ગ્રાહ્ય રાખવી જોઈતી ન હતી.

૧૬. ઓર્ડર VII રૂલ ૧૧ નીચે મુજબ દર્શાવેલ છે:

“આર. ૧૧. ફરિયાદ રદ કરવી

નીચેના કિસ્સાઓમાં ફરિયાદ રદ કરવામાં આવશે:

(એ) જ્યાં તે વાદકારણ પ્રગટ કરતી ન હોય :

(બી) જ્યાં માગેલી દાદનું મૂલ્યાંકન ઓછું કરવામાં આવ્યું હોય,
અને અદાલત દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલ સમયગાળામાં મૂલ્યાંકન
સુધારવા માટે વાદીને જણાવવામાં આવ્યા છતાં, તેમ કરવામાં
નિષ્ફળ જાય :

(સી) જ્યાં માગેલી દાદનું યોગ્ય મૂલ્યાંકન કરવામાં આવ્યું હોય,
પરંતુ ફરિયાદ અપર્યાપ્ત સ્ટેમ્પ વાળા કાગળ પર લખાયેલી હોય,
અને અદાલત દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલ સમયગાળામાં જરૂરી
સ્ટેમ્પ પેપર પૂરા પાડવા માટે વાદીને જણાવવામાં આવ્યા છતાં,
તેમ કરવામાં નિષ્ફળ જાય :

(ડી) જ્યાં ફરિયાદમાં દર્શાવેલ વિધાન પરથી દાવો કોઈ કાયદા
દ્વારા બાધિત હોવાનું જણાતું હોય :

[(ઇ) જ્યાં તે બે નકલમાં દાખલ કરવામાં આવી ન હોય :]

[(એફ) જ્યાં વાદી રૂલ ૯ ની જોગવાઈઓનું પાલન કરવામાં
નિષ્ફળ જાય.]

[પરંતુ શરત એ છે કે મૂલ્યાંકન સુધારવા માટે અથવા જરૂરી સ્ટેમ્પ પેપર્સ પૂરા પાડવા માટે અદાલતે નક્કી કરેલો સમય લંબાવવામાં આવશે નહીં, સિવાય કે અદાલતને, નોંધવાના કારણોસર, સંતોષ થાય કે અદાલતે નક્કી કરેલા સમયની અંદર, વિશિષ્ટ સ્વરૂપના કોઈ કારણસર વાદીને, પ્રસંગોચિત રીતે, મૂલ્યાંકન સુધારતા અથવા જરૂરી સ્ટેમ્પ પેપર્સ પૂરા પાડતા રોકવામાં આવ્યા હતા અને એવો સમય લંબાવવાનો ઇનકાર કરવાથી વાદીને ગંભીર અન્યાય થશે.]”

૧૭. ઓર્ડર VII રૂલ ૧૨ ફરિયાદ રદ થયા પછીની કાયરીતિ માટે નિર્ધારિત કરે છે. ઓર્ડર VII રૂલ ૧૨ સી.પી.સી. નીચે મુજબ દર્શાવેલ છે:

“આર. ૧૨. ફરિયાદ રદ કરવા પરની કાયરીતિ

જ્યાં ફરિયાદ રદ કરવામાં આવે છે, ત્યાં ન્યાયાધીશે તે બાબતનો હુકમ તેવા હુકમના કારણો સાથે નોંધવો પડશે.”

૧૮. ઓર્ડર VII રૂલ ૧૩ જોગવાઈ કરે છે કે ફરિયાદ રદ કરવાથી નવી ફરિયાદ રજૂ કરવાનો બાધ રહેશે નહીં. ઓર્ડર VII રૂલ ૧૩ સી.પી.સી. નીચે મુજબ

દર્શાવેલ છે:

“આર. ૧૩. જ્યાં ફરિયાદ રદ કરવાથી નવી ફરિયાદ રજૂ કરવામાં
બાધ આવતો નથી

અહીં અગાઉ દર્શાવેલ કોઈપણ ગ્રાઉન્ડ પર ફરિયાદ રદ કરવાથી
તેના પોતાના બળથી વાદીને તે જ વાદકારણના સંબંધમાં નવી
ફરિયાદ રજૂ કરતા અટકાવી શકાશે નહીં.”

૧૯. આ તબક્કે, મને ગુજરાત કોર્ટ ફીઝ એક્ટ, ૨૦૦૪ ની કલમ ૪ જોવાની
છૂટ આપો. ૨૦૦૪ ના કાયદાની કલમ ૪ નીચે મુજબ વંચાય છે;

“૪. અદાલતોમાં અથવા જાહેર કચેરીઓમાં દાખલ કરાયેલ, વગેરે
દસ્તાવેજો પર ફી. આ કાયદા સાથે જોડેલ પ્રથમ અથવા દ્વિતીય
અનુસૂચિમાં આકારણી પાત્ર તરીકે નિર્દિષ્ટ કરેલ કોઈપણ પ્રકારનો
કોઈપણ દસ્તાવેજ ન્યાયની કોઈપણ અદાલતમાં દાખલ કરવામાં
આવશે નહીં, રજૂ કરવામાં આવશે નહીં અથવા રેકૉર્ડ કરવામાં
આવશે નહીં, અથવા કોઈપણ જાહેર અધિકારી દ્વારા પ્રાપ્ત કરવામાં
આવશે નહીં અથવા પૂરો પાડવામાં આવશે નહીં, સિવાય કે આવા

દસ્તાવેજના સંબંધમાં એવા દસ્તાવેજ માટે યોગ્ય ફી તરીકે ઉક્ત
અનુસૂચિમાંથી કોઈપણ એક દ્વારા દર્શાવેલ રકમથી ઓછી ન હોય
તેવી રકમની ફી ચૂકવવામાં આવી હોય”

૨૦. ઉપર ઉલ્લેખિત ૨૦૦૪ ના કાયદાની કલમ ૪ ની શરતો ખૂબ જ સ્પષ્ટ છે.
આ કલમ હેઠળ, કોર્ટ ફીઝ એક્ટની અનુસૂચિઓ હેઠળ કોર્ટ ફી સાથે આકારણી
પાત્ર તરીકે નિર્દિષ્ટ કરાયેલ કોઈપણ દસ્તાવેજ (અને ફરિયાદ એ એક એવો
નિર્દિષ્ટ દસ્તાવેજ છે) ન્યાયની કોઈપણ અદાલતમાં દાખલ કરી શકાશે નહીં,
રજૂ કરી શકાશે નહીં અથવા રેકૉર્ડ કરી શકાશે નહીં અથવા પ્રાપ્ત કરી શકાશે નહીં
અથવા કોઈપણ જાહેર અધિકારી દ્વારા પ્રાપ્ત કરી શકાશે નહીં અથવા પૂરો પાડી
શકાશે નહીં સિવાય કે અનુસૂચિઓ દ્વારા દર્શાવ્યા મુજબ યોગ્ય કોર્ટ ફી તેના પર
ચૂકવવામાં આવી હોય. ગમે તે રીતે, ફરિયાદ અદાલત સમક્ષ આવે છે, જો તે કોર્ટ
ફી ધરાવતી ન હોય, જે કોર્ટ ફીઝ એક્ટની જોગવાઈઓ કહે છે કે તે ધરાવશે, તો
તેને ન્યાયની અદાલતમાં દાખલ કરી શકાશે નહીં, રજૂ કરી શકાશે નહીં અથવા
રેકૉર્ડ કરી શકાશે નહીં; અને જો ભૂલથી અથવા અજાણતા તે રીતે દાખલ, રજૂ કે
રેકૉર્ડ કરવામાં આવી હોય, તો જ્યાં સુધી કોર્ટ ફીઝ એક્ટની સંબંધિત અનુસૂચિ
હેઠળ ગણતરી કર્યા મુજબ યોગ્ય કોર્ટ ફી ચૂકવવામાં ન આવે ત્યાં સુધી તેને કોઈ
માન્યતા નથી. દસ્તાવેજ પર ચૂકવવાપાત્ર કોર્ટ ફી કોર્ટ ફીઝ એક્ટની જોગવાઈઓ

હેઠળ તે સમયે નક્કી કરવાની રહેશે જ્યારે દસ્તાવેજ અદાલતમાં દાખલ કરવા, રજૂ કરવા અથવા પ્રાપ્ત કરવા માટે જરૂરી હોય અને જો દસ્તાવેજ નિર્ણાયક તારીખે પર્યાપ્ત રીતે સ્ટેમ્પ થયેલ ન હોય, તો તેની કોઈ માન્યતા નથી.

૨૧. તેથી, ઉપર દર્શાવેલ સંજોગોમાં, જ્યાં સુધી હાથ પરના કેસનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી, ટ્રાયલ કોર્ટે ૨૦૦૪ ના કાયદાની કલમ ૪ હેઠળ કોર્ટ ફી ન ચૂકવવાના ગ્રાઉન્ડ પર દાવો રદ કરવો જોઈતો હતો. જો કે, ૨૦૦૪ ના કાયદાની જોગવાઈઓ હેઠળ નિર્ધારિત કર્યા મુજબ કોઈ પણ કોર્ટ ફી ધરાવ્યા વિના ફરિયાદ સંબંધિત અદાલત સમક્ષ આવી હોવા છતાં, તે જ દિવસે સ્વીકારવામાં આવી હતી અને દાખલ કરવામાં આવી હતી, જ્યારે ફરિયાદ કોઈપણ કોર્ટ ફી વિના સ્વીકારવામાં આવી અને દાખલ કરવામાં આવી, ત્યારે અહીના અપીલકર્તા – મૂળ વાદીએ સી.પી.સી. ની કલમ ૧૪૮ હેઠળ માર્ક ૧/૧ થી અરજી રજૂ કરી, જેમાં રૂ.૨૬,૩૫૦/- ના કોર્ટ ફી સ્ટેમ્પ ચૂકવવા માટે ૩૦ દિવસનો સમય માગવામાં આવ્યો હતો. અદાલતે અહીના અપીલકર્તા – વાદીને કોર્ટ ફી સ્ટેમ્પ ચૂકવવા માટે ૧૫ દિવસનો સમય આપ્યો હતો. જો કે, આવો સમય મંજૂર કરવામાં આવ્યો હોવા છતાં, અહીના અપીલકર્તા રૂ. ૨૬,૩૫૦/- નો કોર્ટ ફી સ્ટેમ્પ ચૂકવવામાં સક્ષમ ન હતા. આવી પરિસ્થિતિઓમાં, અદાલતના અંતે પ્રક્રિયાનું આગામી પગલું ૨૦૦૪ ના કાયદાની કલમ ૪ હેઠળ દાવો રદ કરવાનું

હોવું જોઈતું હતું. તેમ છતાં, દાવાના આવા રદ કરવાને પણ ફરિયાદ રદ કરવા તરીકે ગણાવી શકાયા હોત.

૨૨. હું શા માટે એવું કહી રહ્યો છું તેનું કારણ એ છે કે સી.પી.સી. ના ઓર્ડર VII રૂલ ૧૧(સી) ની જોગવાઈઓ વર્તમાન કેસમાં લાગુ પડતી નથી કારણ કે કેસ અપર્યાપ્ત સ્ટેમ્પ વાળી ફરિયાદનો નથી, પરંતુ કોર્ટ ફીની તદ્દન બિન-ચૂકવણીનો છે.

૨૩. ઉપરોક્ત સંદર્ભમાં, મને પ્રથમ એમ. ટી. એમરાલ્ડ સ્કાય વિ. રિલાયન્સ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ લિમિટેડ [એઆઈઆઆર ૨૦૦૭ ગુજ ૯૦] ના કેસમાં આ અદાલતના નિર્ણયને જોવાની છૂટ આપો. હું સંબંધિત અવલોકનો ટાંકી શકું છું:

“૨૩. મૂળ પ્રતિવાદીઓ તરફથી ઉપસ્થિત વિ. વકીલશ્રીએ ઓર્ડર VIII, રૂલ ૫, ઓર્ડર VIII, રૂલ ૧૦, ઓર્ડર VIII, રૂલ ૬(એ), ઓર્ડર VII, રૂલ ૧૧(બી) અને (સી) અને દીવાની કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૧૪૯ પર આધાર રાખ્યો છે. અરજદારો મૂળ પ્રતિવાદીઓ તરફથી એવી દલીલ છે કે અદાલત દ્વારા વાદીઓને અને/અથવા પ્રતિવાદીઓને (સામા દાવાના કિસ્સામાં) ઓછી

કોર્ટ ફી ચૂકવવાની તક આપવાની રહેશે અને જ્યાં સુધી આવી તક આપવામાં ન આવે ત્યાં સુધી દાવો અને/અથવા સામો દાવો, જે પાછા હોય તે, રદ કરી શકાતો નથી અને જો અદાલત દ્વારા નિર્દેશિત કર્યા મુજબ નિર્ધારિત લંબાવેલ સમયની અંદર કોર્ટ ફી ચૂકવવામાં ન આવે તો જ દાવો અને/અથવા સામો દાવો, જે પાછા હોય તે, રદ કરી શકાય છે. મૂળ વાદીઓ તરફથી ઉપસ્થિત વિ. વકીલશ્રીએ ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી છે કે ઓર્ડર, VII રૂલ ૧૧(બી) અને (સી) ની જોગવાઈઓ વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં લાગુ પડશે નહીં, કારણ કે વર્તમાન કેસમાં તે કોર્ટ ફીની તદ્દન બિન-ચૂકવણીનો કેસ છે અને તે કોર્ટ ફીમાં અપર્યાપ્તતાનો કેસ નથી. વાદીઓ તરફથી ઉપસ્થિત વિ. વકીલશ્રીના જણાવ્યા મુજબ, કોર્ટ ફીની ચૂકવણીમાં શુદ્ધ બુદ્ધિપૂર્વકની ભૂલ હોઈ શકે છે અને તેમાં ઘટ હોઈ શકે છે અને તે કિસ્સામાં, ઓર્ડર VII, રૂલ ૧૧(બી) અને (સી) આકર્ષિત થઈ શકે છે અને કોર્ટ ફીની તદ્દન બિન-ચૂકવણીના કિસ્સામાં નહીં. દીવાની કાર્યરીતિ સંહિતાના ઓર્ડર VII, રૂલ ૧૧(બી) અને (સી) નીચે મુજબ વંચાય છે:

ઓર્ડર VII, રૂલ ૧૧ : ફરિયાદ રદ કરવી:—

“નીચેના કિસ્સાઓમાં ફરિયાદ રદ કરવામાં આવશે :—

(એ) XXX

(બી) જ્યાં માગેલી દાદનું મૂલ્યાંકન ઓછું કરવામાં આવ્યું હોય, અને અદાલત દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલ સમયગાળામાં મૂલ્યાંકન સુધારવા માટે વાદીને જણાવવામાં આવ્યા છતાં, તેમ કરવામાં નિષ્ફળ જાય;

(સી) જ્યાં માગેલી દાદનું યોગ્ય મૂલ્યાંકન કરવામાં આવ્યું હોય પરંતુ ફરિયાદ અપર્યાપ્ત સ્ટેમ્પ વાળા કાગળ પર લખાયેલી હોય, અને અદાલત દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલ સમયગાળામાં જરૂરી સ્ટેમ્પ પેપર પૂરા પાડવા માટે વાદીને જણાવવામાં આવ્યા છતાં, તેમ કરવામાં નિષ્ફળ જાય;

(ડી) XXX.”

૨૪. ઉપરોક્ત જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં લેતા, જણાય છે કે ઓર્ડર VII, રૂલ ૧૧ ની કલોઝ “(બી) ત્યાં આકર્ષિત થશે જ્યાં માગેલી દાદનું મૂલ્યાંકન ઓછું કરવામાં આવ્યું હોય અને કલોઝ” (સી) એવા કેસમાં આકર્ષિત થશે જ્યાં માગેલી દાદનું યોગ્ય મૂલ્યાંકન કરવામાં આવ્યું હોય પરંતુ ફરિયાદ અપર્યાપ્ત સ્ટેમ્પ વાળા કાગળ

પર લખાયેલી હોય અને અદાલત દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલ સમયગાળામાં જરૂરી સ્ટેમ્પ પેપર પૂરા પાડવા માટે વાદીને જણાવવામાં આવ્યા છતાં, તેમ કરવામાં નિષ્ફળ જાય. આમ, ઓર્ડર VII, રૂલ ૧૧ (બી) અને (સી) ના સાદા વાંચન પર, ઉક્ત જોગવાઈઓ ત્યારે જ આકર્ષિત થશે જ્યારે ફરિયાદ અપર્યાપ્ત સ્ટેમ્પ વાળી હોય. જો ફરિયાદ અપર્યાપ્ત સ્ટેમ્પ વાળી હોય તો જો વાદી અદાલત દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલ સમયગાળામાં જરૂરી સ્ટેમ્પ પેપર પૂરા પાડવામાં નિષ્ફળ જાય તો અદાલત ફરિયાદ રદ કરી શકે છે. આમ, અપર્યાપ્ત સ્ટેમ્પ વાળી ફરિયાદના કિસ્સામાં, અદાલતે વાદીને નિર્ધારિત સમયની અંદર જરૂરી સ્ટેમ્પ પેપર પૂરા પાડવા માટે જણાવવું જરૂરી છે અને ત્યાર પછી પણ જો વાદી તેમ કરવામાં નિષ્ફળ જાય, તો ફરિયાદ રદ કરવામાં આવશે. આમ, ઉપરોક્ત જોગવાઈઓના સાદા વાંચન પર, જ્યારે કોર્ટ ફીની તદ્દન બિન-ચૂકવણીનો કેસ હોય ત્યારે ઓર્ડર VII, રૂલ ૧૧ (બી) અને (સી) આકર્ષિત થશે નહીં.

૨૫. અરજદારો મૂળ પ્રતિવાદીઓ માટે ઉપસ્થિત વિ. વકીલશ્રીએ ત્યારબાદ દીવાની કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૧૪૯ હેઠળ પૂરી

પાડવામાં આવેલ વિવેકાધીન સત્તાનો ઉપયોગ કરીને સામા દાવા પર કોર્ટ ફી ચૂકવવાનો સમય લંબાવવાની તેમની વિનંતીના સમર્થનમાં દીવાની કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૧૪૯ પર આધાર રાખ્યો છે. અરજદારો મૂળ પ્રતિવાદીઓ તરફથી ઉપસ્થિત વિ. વકીલશ્રીએ રજૂઆત કરી છે કે વાસ્તવમાં, ઓર્ડર VII, રૂલ ૧૧ (બી) અને (સી) ની જોગવાઈઓ પર એ રજૂઆત કરવા આધાર રાખવામાં આવ્યો છે કે જ્યારે અપર્યાપ્ત સ્ટેમ્પ વાળી ફરિયાદના કેસમાં, વાદીઓને જરૂરી સ્ટેમ્પ પેપર ચૂકવવા/પૂરા પાડવા માટે સમય આપવાની સત્તા અદાલતને આપવામાં આવી છે, ત્યારે અદાલતે દીવાની કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૧૪૯ હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરીને કોર્ટ ફી ચૂકવવા માટે વાજબી સમય આપવો અને/અથવા સમય લંબાવવો જરૂરી છે.

આ તબક્કે, મૂળ વાદીઓ તરફથી ઉપસ્થિત વિ. વકીલશ્રીએ રજૂઆત કરી છે કે કોર્ટ ફીની તદ્દન બિન-ચૂકવણીના કેસમાં, ઓર્ડર VII, રૂલ ૧૧(બી) અને (સી) લાગુ પડશે નહીં અને તે કેસમાં, દીવાની કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૧૪૯ ની જોગવાઈઓ લાગુ થઈ શકે છે, જો કે, તે કેસમાં, કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં

કોર્ટ ફી ચૂકવવાનો સમય લંબાવવો જોઈએ કે નહીં તે અદાલતનો વિવેકાધિકાર છે. સંજોગો હેઠળ, આ અદાલતે હવે એ વિચારવાની જરૂર છે કે કેસની વર્તમાન હકીકતો અને સંજોગોમા, સામા દાવા પર કોર્ટ ફી ચૂકવવાનો સમય લંબાવવા માટે અરજદારો – મૂળ પ્રતિવાદીઓની તરફેણમાં વિવેકાધીન સત્તાનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ કે નહીં. દીવાની કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૧૪૯ નીચે મુજબ વંચાય છે:

“કલમ ૧૪૯ : કોર્ટ ફીની અપર્યાપ્તતા પૂરી કરવાની સત્તા – જ્યાં કોર્ટ ફી સંબંધિત હાલમાં અમલમાં હોય તેવા કાયદા દ્વારા કોઈપણ દસ્તાવેજ માટે નિર્ધારિત સંપૂર્ણ અથવા કોઈપણ ફીનો ભાગ ચૂકવવામાં આવ્યો ન હોય, ત્યાં અદાલત, તેની વિવેકબુદ્ધિથી, કોઈપણ તબક્કે, જે વ્યક્તિ દ્વારા આવી ફી ચૂકવવાપાત્ર હોય તેને આવી કોર્ટ ફી સંપૂર્ણ અથવા ભાગ, જે પાછા હોય તે, ચૂકવવાની પરવાનગી આપી શકશે અને આવી ચૂકવણી પર તે દસ્તાવેજ, જેના સંબંધમાં આવી ફી ચૂકવવાપાત્ર છે, તેની તેટલી જ અસર અને પરિણામ રહેશે જાણે કે આવી ફી પ્રથમ પ્રસંગે ચૂકવવામાં આવી હોય.”

૨૬. અરજદારો “મૂળ પ્રતિવાદીઓ” માટે ઉપસ્થિત વિ. સિનિયર વકીલશ્રી મિહિર ઠાકોરે મદનલાલ (ઉપરોક્ત), અને મોહમ્મદ મહીબુલ્લા અને અન્ય (એઆઈઆર ૧૯૯૩ એસસી ૧૨૪૧) (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો છે. તેમણે અચ્યુત રામચંદ્ર પાઈ અને અન્ય (એઆઈઆર ૧૯૧૪ બોમ્બે ૨૪૯) (ઉપરોક્ત) અને આપના બાલા કોરેગાવે (મૃત્યુ પામેલ) લીગલ વારસદારો મારફતે (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં બોમ્બે હાઈકોર્ટના બે નિર્ણયો પર પણ આધાર રાખ્યો છે. મનનલાલ (એઆઈઆઆર ૧૯૭૧ એસસી ૧૩૭૪) (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં, દીવાની કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૧૪૯ ને ધ્યાનમાં લેતા અને કોર્ટ ફીઝ એક્ટની કલમ ૪ પર આધાર રાખીને વાંધાઓ સાથે વ્યવહાર કરતા કે ફરિયાદ અને/અથવા અપીલ રજૂ કરવા પર કોર્ટ ફી ચૂકવવાની થાય છે, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે પેરા ‘૧૨ થી ૧૪’ માં અવલોકન કર્યું છે કે દીવાની કાર્યરીતિ સંહિતાની ઉપરોક્ત કલમ ૧૪૯ કોર્ટ ફીઝ એક્ટની કલમ ૪ ની કડકતાને હળવી કરે છે અને દીવાની કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૧૪૯ અને કોર્ટ ફીઝ એક્ટની કલમ ૪ ના પ્રોવાઈસો વાંચીને અને તેના દ્વારા નક્કી કરાયેલ સમયગાળાની

અંદર ઘટ પૂરી કરવાની પરવાનગી આપીને કોર્ટ ફીઝ એક્ટ અને દીવાની કાર્યરીતિ સંહિતા બંનેની જોગવાઈઓનો સમન્વય કરવાનો અદાલત માટે છે. જો ઘટ પૂરી કરવામાં આવે તો સમયમર્યાદાના બાધના ગ્રાઉન્ડ પર કોઈ શક્ય વાંધો ઉઠાવી શકાય નહીં, કારણ કે કલમ ૧૪૯ સ્પષ્ટપણે જોગવાઈ કરે છે કે દસ્તાવેજ ભૂતકાળની અસરથી માન્યતા ધરાવે છે.

મહાશય ગણેશ પ્રસાદ રાય અને અન્ય (એઆઈઆર ૧૯૫૩ એસસી ૪૩૧) (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે પ્રતિવાદી તરફથી રજૂઆત સાથે વ્યવહાર કરતા કે અપર્યાપ્ત કોર્ટ ફી ચૂકવવાનો સમય લંબાવીને, સમયમર્યાદાના બાધની દલીલ કરવાનો તેમનો મૂલ્યવાન અધિકાર છીનવાઈ જશે, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે અવલોકન કર્યું છે કે દીવાની કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૧૪૯ હેઠળ સુધારાની પરવાનગી આપવાની હાઈકોર્ટની સત્તા સ્પષ્ટપણે એવી છે કે જેમાં સમયમર્યાદાના બાધની દલીલને અણગણવામાં આવી શકે છે. તેથી એ દલીલ કે સુધારાની પરવાનગી આપીને હાઈકોર્ટે અપીલકર્તાનો સમયમર્યાદાના બાધની દલીલ કરવાનો મૂલ્યવાન અધિકાર

છીનવી લીધો સ્વીકારી શકાય નહીં. વધુમાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે તે હાઈકોર્ટ માટે વિવેકાધિકારની બાબત હતી અને આવા વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરીને કાયદાના કોઈપણ માન્ય સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન થતું નથી અને/અથવા સુધારાની મંજૂરી આપીને કોઈ ગંભીર અન્યાય થયો નથી. માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે વધુમાં અવલોકન કર્યું છે કે કોર્ટ ફીની ચૂકવણી મુખ્યત્વે સરકાર અને વાદી વચ્ચેની બાબત છે. અચ્યુત રામચંદ્ર પાઈ અને અન્ય (એઆઈઆર ૧૯૧૪ બોમ્બે ૨૪૯) (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં, બોમ્બે હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચે અવલોકન કર્યું છે કે કલમ ૧૪૯ માં ઉલ્લેખિત રાહત માત્ર એવા કેસો સુધી સીમિત નથી કે જ્યાં મૂલ્યાંકન અંગેના કાયદાની શુદ્ધ બુદ્ધિપૂર્વકની ગેરસમજ હોય; તેનો અર્થ એ થાય છે કે ધારાસભાનો ઇરાદો એવો હતો કે અદાલત પાસે આ બાબતમાં સ્વતંત્ર અને અનિયંત્રિત વિવેકાધિકાર હોવો જોઈએ.

૨૬. જ્યાં સુધી દીવાની કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૧૪૯ હેઠળ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતી વખતે વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરવાનો સંબંધ છે, જગત રામ (એઆઈઆઆર ૧૯૩૮ લાહોર ૩૬૧) (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં,

લાહોર કોર્ટની કુલ બેન્ચે અવલોકન કર્યું છે કે કલમ ૧૪૯ દ્વારા અદાલતને આપવામાં આવેલ વિવેકાધિકાર સામાન્ય રીતે 'હઠાગ્રહ' અથવા સ્પષ્ટ બદનિયતી અથવા સમાન પ્રકારના કારણો સિવાય પક્ષકારની તરફેણમાં ઉપયોગમાં લેવાય તેવી અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે અને આ સંબંધમાં શુદ્ધ બુદ્ધિપૂર્વકની બાબતને એ અર્થમાં સમજવી જોઈએ કે શબ્દ જનરલ ક્લોઝીસ એક્ટમાં વપરાયેલ છે અને લિમિટેશન એક્ટમાં વપરાયેલ છે તે રીતે નહીં. કર્ટોડિયન ઓફ ઇવેક્યુ પ્રોપર્ટી, નવી દિલ્હી (એઆઈઆઆર ૧૯૬૮ દિલ્હી ૧૮૩) ના કેસમાં, દિલ્હી હાઈકોર્ટે પણ અવલોકન કર્યું છે કે કલમ ૧૪૯ દ્વારા અદાલતને આપેલ વિવેકાધિકાર સામાન્ય રીતે હઠાગ્રહ કે સ્પષ્ટ બદનિયતી સિવાય પક્ષકારની તરફેણમાં ઉપયોગમાં લેવાય તેવી અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે. વધુમાં એવું પણ ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે કલમ ૧૪૯ હેઠળના વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ પક્ષકારની તરફેણમાં કરવો જોઈએ કે નહીં તેનો ન્યાય કરવાના હેતુઓ માટે, જો કોઈ વસ્તુ પ્રામાણિકપણે કરવામાં આવી હોય, પછી તે બેદરકારીથી કરવામાં આવી હોય કે નહીં, તો તે શુદ્ધ બુદ્ધિપૂર્વક કરવામાં આવી હોવાનું માની લેવામાં આવશે. મેસર્સ માલ્ટેક્સ માલ્ટર્સ (પી). લિમિટેડ (એઆઈઆઆર ૧૯૭૫ દિલ્હી ૧૨૩) (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં,

દિલ્હી હાઈકોર્ટે સમાન અવલોકનો કર્યા છે. ગુલામ અબ્બાસ (એઆઈઆઆર ૧૯૭૫ રાજ ૧૫૦) (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં, દીવાની કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૧૪૯ સાથે વ્યવહાર કરતા, રાજસ્થાન હાઈકોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

'કોઈપણ તબક્કે કોર્ટ ફી ચૂકવવાની પરવાનગી આપવાનો કલમ ૧૪૯ હેઠળનો વિવેકાધિકાર ન્યાયિક હોવાથી અન્ય કોઈપણ ન્યાયિક વિવેકાધિકારની જેમ ઉપયોગ કરવાનો રહેશે અને તેવા પક્ષકારની તરફેણમાં વાપરી શકાય નહીં જેણે શુદ્ધ બુદ્ધિપૂર્વક કામ કર્યું ન હોય અથવા કોઈ પ્રામાણિક ભૂલ કે શંકા હેઠળ ન હોય અને 'શુદ્ધ બુદ્ધિપૂર્વક' અથવા 'સદ્ભાવના" શબ્દો જનરલ ક્લોઝીસ એક્ટ દ્વારા કલ્પના કરાયેલ અર્થમાં લેવાના રહેશે અને લિમિટેશન એક્ટ હેઠળ નહીં અને જ્યાં કોઈ બદનિયતને આભારી ન હોય તેવી ભૂલ થઈ હોય ત્યાં અદાલત વાજબી શરતો પર વિલંબ માફ કરવા માટે ન્યાયી ઠરી શકે છે અને વિવેકાધિકાર સામાન્ય રીતે હઠાગ્રહ કે સ્પષ્ટ બદનિયતી અથવા સમાન પ્રકારના કારણો સિવાય પક્ષકારની તરફેણમાં વાપરવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે" (પેરા ૮)

'જ્યાં અદાલત પક્ષકારની તરફેણમાં કલમ ૧૪૯ હેઠળ વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરે છે ત્યાં તે અન્ય પક્ષકારને તેના કોઈપણ પ્રાપ્ત થયેલા અધિકારોથી વંચિત કરતી નથી, કારણ કે, આવો અધિકાર ત્યારે જ પ્રાપ્ત થઈ શકે છે જ્યારે કાં તો કલમ ૧૪૯ હેઠળ કોઈ અરજી ન હોય અથવા જ્યારે આવી અરજી દાખલ કરવામાં આવે ત્યારે અરજી કરનાર પક્ષકારની તરફેણમાં વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરવામાં ન આવે, એઆઈઆઆર ૧૯૫૩ એસસી ૪૩૧ અને એઆઈઆઆર ૧૯૫૭ રાજ ૩૬૭, પર આધાર રાખ્યો." (પેરા ૧૧)

૨૮. દસોંધી રામ અને અન્ય (એઆઈઆઆર ૧૯૬૬ હિમાચલ પ્રદેશ ૬૬) (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં હિમાચલ પ્રદેશ હાઈકોર્ટ દ્વારા, ગુરદિયાળ સિંહ (એઆઈઆઆર ૧૯૭૭ પંજાબ અને હરિયાણા ૨૪૮) (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટ દ્વારા અને નૂરા લોન (એઆઈઆઆર ૧૯૭૨ જમ્મુ અને કાશ્મીર ૫૬) (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં જમ્મુ અને કાશ્મીર હાઈકોર્ટ દ્વારા પણ સમાન વલણ અપનાવવામાં આવ્યું છે.

૨૯. હવે, ઉપરોક્ત વિવિધ નિર્ણયોને ધ્યાનમાં લેતા અને દીવાની કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૧૪૯ ને ધ્યાનમાં લેતા, કાયદાની જે સ્થિતિ ઉભરી આવે છે તે એ છે કે દીવાની કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૧૪૯ હેઠળની અરજી પર વિચારણા કરતી વખતે, સામાન્ય રીતે, અદાલતે સ્પષ્ટ બદનિયતી ન હોય ત્યાં સુધી પક્ષકારની તરફેણમાં વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરવાનો રહે છે અને ઓછી કોર્ટ ફી ચૂકવવાનો સમય લંબાવીને, કોઈપણ પક્ષકારનો કોઈ પ્રાપ્ત થયેલો અધિકાર છીનવાઈ જતો નથી અને કોર્ટ ફી સંબંધિત વિવાદ રાજ્ય સરકાર અને સંબંધિત પક્ષકાર વચ્ચેનો છે અને જ્યારે દીવાની કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૧૪૯ હેઠળ કોર્ટ ફી ચૂકવવાનો સમય મંજૂર કરતી વખતે વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે, ત્યારે તે મૂળ રજૂઆતથી લાગુ થશે.”

૨૪. મારા મતે, ૨૦૦૪ ના કાયદાની કલમ ૪ પોતાને એ રીત કે પદ્ધતિ સાથે સંબંધિત કરતી નથી જેમાં કોઈ દસ્તાવેજ અદાલત સમક્ષ આવે છે; કલમોની શરતો સ્પષ્ટ છે અને તેની સમક્ષ આવતા દસ્તાવેજના સંબંધમાં નિર્ધારિત ફી ચૂકવવાની જરૂર છે.

૨૫. આત્મારામ અને અન્ય વિ. સિંઘાઈ કસ્તુરચંદ અને અન્ય [એઆઈઆઆર ૧૯૩૦ નાગપુર ૨૨૪] ના કેસમાં, અદાલતે એવો વલણ અપનાવ્યો કે ઓર્ડર VII રૂલ ૧૧ એવી ફરિયાદનો સંદર્ભ આપતો નથી જે કોઈપણ સ્ટેમ્પ ધરાવતી નથી. આવી ફરિયાદ કોર્ટ ફીઝ એક્ટની કલમ ૪ અને ૬ ની જોગવાઈઓ અનુસાર રદ કરવી જ જોઈએ. હું સંબંધિત અવલોકનો ટાંકી શકું છું:

“તમામ આદર સાથે હું મારો અભિપ્રાય વ્યક્ત કરું છું કે, કોર્ટ ફીઝ એક્ટની કલમ ૧, ૪ અને ૬ કાર્યવાહી કરવા માટે સત્તા આપે છે; અદાલતો મેમોરેન્ડમ પ્રાપ્ત કરી શકતી નથી સિવાય કે યોગ્ય ફી ચૂકવવામાં આવી હોય; તેથી, તેમણે તેને રદ કરવું જ જોઈએ સિવાય કે સંહિતામાં કોઈ વિશેષ જોગવાઈ નિર્દેશ આપે કે સમય આપવો જોઈએ. હું ઉમેરું છું કે ઓ.૬. આર. ૧૧, એવી ફરિયાદનો સંદર્ભ આપતો નથી જે કોઈપણ સ્ટેમ્પ ધરાવતી નથી; ચોક્કસપણે આવી ફરિયાદ કોર્ટ ફીઝ એક્ટની કલમ ૪ અને ૬ અનુસાર રદ કરવી જ જોઈએ, અને આ કલમો એવા દસ્તાવેજ કે જેના સંબંધમાં કોઈ ફી ચૂકવવામાં આવી નથી અને એવા દસ્તાવેજ કે જેના

સંબંધમાં ચૂકવવામાં આવેલી ફી અપર્યાપ્ત છે વચ્ચે કોઈ ભેદ કરતી નથી.”

૨૬ આ તબક્કે, મને સી.પી.સી. ની કલમ ૧૪૯ જોવાની છૂટ આપો.
કલમ ૧૪૯ નીચે મુજબ દર્શાવેલ છે:

“૧૪૯. કોર્ટ ફીની અપર્યાપ્તતા પૂરી કરવાની સત્તા

જ્યાં કોર્ટ ફી સંબંધિત હાલમાં અમલમાં હોય તેવા કાયદા દ્વારા કોઈપણ દસ્તાવેજ માટે નિર્ધારિત સંપૂર્ણ અથવા કોઈપણ ફીનો ભાગ ચૂકવવામાં આવ્યો ન હોય, ત્યાં અદાલત, તેની વિવેકબુદ્ધિથી, કોઈપણ તબક્કે, જે વ્યક્તિ દ્વારા આવી ફી ચૂકવવાપાત્ર હોય તેને આવી કોર્ટ ફી સંપૂર્ણ અથવા ભાગ, જે પછી હોય તે, ચૂકવવાની પરવાનગી આપી શકશે; અને આવી ચૂકવણી પર તે દસ્તાવેજ, જેના સંબંધમાં આવી ફી ચૂકવવાપાત્ર છે, તેની તેટલી જ અસર અને પરિણામ રહેશે જાણે કે આવી ફી પ્રથમ પ્રસંગે ચૂકવવામાં આવી હોય.”

૨૭ ઉપર ઉલ્લેખિત કલમના શબ્દો પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે દસ્તાવેજ

અદાલતમાં પડતર હોવો જોઈએ અને તે તે પ્રકારના દસ્તાવેજ તરીકે પડતર હોવો જોઈએ, જેના પર માંગવામાં આવેલી ફી કાયદા હેઠળ ચૂકવવાપાત્ર છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જો માંગવામાં આવેલી ફી દાવામાં ફરિયાદ પર ચૂકવવાપાત્ર હોય, તો અદાલતમાં પડતર દસ્તાવેજ દાવામાં ફરિયાદ હોવો જોઈએ અને બીજો કોઈ દસ્તાવેજ નહીં, અન્યથા ફી ફરિયાદ પર નહીં, પરંતુ અન્ય કોઈ પ્રકારના દસ્તાવેજ પર માંગવામાં આવશે અને માંગવામાં આવેલી ફી અન્ય પ્રકારના દસ્તાવેજ પર ચૂકવવાપાત્ર રહેશે નહીં.

૨૮. સી.પી.સી. ની કલમ ૧૪૯ ના શબ્દો પરથી સ્પષ્ટ થતી બીજી બાબત એ છે કે એકવાર ફી ચૂકવવામાં આવે પછી, દસ્તાવેજ, દસ્તાવેજના પ્રકાર તરીકે જેના પર ખરેખર ફી માંગવામાં આવી છે, તેની અસર અને પરિણામ છે જાણે કે દસ્તાવેજ અદાલતમાં દાખલ કરતી વખતે પ્રથમ પ્રસંગે ફી ચૂકવવામાં આવી હોય જેથી એકવાર એ સ્વીકારવામાં આવે કે કલમ ૧૪૯ હેઠળ, અદાલત, વર્તમાન પ્રકારના કેસોમાં, અરજદારની તરફેણમાં વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરી શકે છે અને તેને કોર્ટ ફી ચૂકવવાની પરવાનગી આપી શકે છે, તો તેમાંથી એ પરિણામ નીકળે છે કે તે પડતર ફરિયાદ અને દસ્તાવેજના અન્ય કોઈ પ્રકારના સંદર્ભમાં તેની તરફેણમાં વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરે છે. આમ, અદાલત પાસે રહેલો એકમાત્ર દસ્તાવેજ સ્પષ્ટપણે અરજદારની ફરિયાદ છે અને બીજું કશું નથી.

ફી, જેના માટે સમય આપવામાં આવ્યો છે, તેની ચૂકવણી અથવા બિન-ચૂકવણીની શું અસર થાય છે તે પ્રશ્ન અલગ બાબત છે, પરંતુ અહીં જે બાબત પર ભાર મૂકવામાં આવી રહ્યો છે તે એ છે કે કલમ ૧૪૯ હેઠળ, અરજી અદાલત સમક્ષ ફરિયાદનું સ્વરૂપ લે છે.

૨૯. ફરિયાદ રદ કરવી એ સી.પી.સી. ની કલમ ૨(૨) ના વ્યાપમાં “હુકમનામા” ની વ્યાખ્યામાં આવે છે. તે વ્યાખ્યામાં “ફરિયાદ રદ કરવી” નો સંદર્ભ ઓર્ડર VII રૂલ ૧૧ હેઠળ ફરિયાદ રદ કરવા પૂરતો સીમિત નથી. સી.પી.સી. ની કલમ ૨(૨) ના શબ્દો પરથી જ સ્પષ્ટ થાય છે અથવા અન્યથા, તેમણે તેમાં ઓર્ડર VII રૂલ ૧૧ નો ઉલ્લેખ કર્યો હોત.

૩૦. તેથી, મારા મતે, ૨૦૦૪ ના કાયદાની કલમ ૪ અનુસાર કોર્ટ ફી ન ચૂકવવા બદલ દાવો રદ કરવામાં આવે કે સી.પી.સી. ના ઓર્ડર VII રૂલ ૧૧(સી) હેઠળ ફરિયાદ રદ કરવામાં આવે, હુકમ સી.પી.સી. ની કલમ ૨(૨) ના વ્યાપમાં હુકમનામું છે અને આવા હુકમનામા સામેની અપીલ સક્ષમ છે.

૩૧. પુનરાવર્તનના ભોગે, જો તે ફરિયાદનું ટેકનિકલ રદ કરવું હોવા છતાં, દાવાનું રદ કરવું હોય, તો પણ તે હુકમનામું બનશે અને અપીલ સક્ષમ બનશે.

૩૨. આ તબક્કે, મને પી.કે. પલાનીસામી વિ. એન. અરુમુગમ અને અન્ય [(૨૦૦૯) ૯ એસસીસી ૧૭૩] માં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયનો સંદર્ભ આપવા અને તેના પર આધાર રાખવા દો, જેમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે જ્યારે પણ અપર્યાપ્ત કોર્ટ ફી સાથે ફરિયાદ રજૂ કરવામાં આવે ત્યારે અપનાવવાની કાર્યરીતિ વિગતવાર સમજાવી છે. સી.પી.સી. ની કલમ ૧૪૯ નો વ્યાપ પણ વિગતવાર સમજાવવામાં આવ્યો છે. હું સર્વોચ્ચ અદાલતના સંબંધિત અવલોકનો ટાંકી શકું છું;

“૧૪. જ્યારે કોઈ ફરિયાદ રજૂ કરવામાં આવે છે ત્યારે સામાન્ય રીતે તેના પર ચૂકવવાપાત્ર જરૂરી કોર્ટ ફી સાથે હોવી જોઈએ. કોર્ટ ફીઝ એક્ટ, ૧૮૭૦ ની કલમ ૪ નીચેના શબ્દોમાં તે ફરજિયાત બનાવે છે:

‘૪. હાઈકોર્ટમાં તેમના અસાધારણ હકુમતમાં દાખલ કરાયેલ, વગેરે દસ્તાવેજો પર ફી :- આ કાયદા સાથે જોડેલ પ્રથમ અથવા દ્વિતીય અનુસૂચિમાં ફી સાથે આકારણી પાત્ર તરીકે નિર્દિષ્ટ કરેલ કોઈપણ પ્રકારનો કોઈપણ દસ્તાવેજ, તેના અસાધારણ મૂળ

દીવાની હુકમતના ઉપયોગમાં; અથવા તેના અસાધારણ મૂળ ફોજદારી હુકમતના ઉપયોગમાં; તેના અપીલ હુકમતમાં; – અથવા ઉક્ત અદાલતના એક અથવા વધુ ન્યાયાધીશોના (અદાલતના સામાન્ય મૂળ દીવાની હુકમતના ઉપયોગમાં પસાર કરાયેલા ચુકાદાઓ સિવાયના ચુકાદાઓ) અથવા ડિવિઝન કોર્ટના ચુકાદાઓ સામેની અપીલો અંગે તેના હુકમતના ઉપયોગમાં; અથવા તેના સુપરિન્ટેન્ડન્સને આધીન અદાલતોમાંથી અપીલો અંગે તેના હુકમતના ઉપયોગમાં; સંદર્ભ અને રિવિઝન અદાલતો તરીકે. – અથવા સંદર્ભ અથવા રિવિઝન અદાલત તરીકે તેના હુકમતના ઉપયોગમાં; કોઈપણ કેસમાં આવતા કોઈપણ આવા હાઈકોર્ટમાં દાખલ કરવામાં આવશે નહીં, રજૂ કરવામાં આવશે નહીં અથવા રેકૉર્ડ કરવામાં આવશે નહીં, અથવા પ્રાપ્ત કરવામાં આવશે નહીં અથવા પૂરો પાડવામાં આવશે નહીં; સિવાય કે આવા દસ્તાવેજના સંબંધમાં એવા દસ્તાવેજ માટે યોગ્ય ફી તરીકે ઉક્ત અનુસૂચિમાંથી કોઈપણ એક દ્વારા દર્શાવેલ રકમથી ઓછી ન હોય તેવી રકમની ફી ચૂકવવામાં આવી હોય."

૧૫. જો કે, તેનો અર્થ એ નથી કે જ્યારે પણ અપર્યાપ્ત કોર્ટ ફી સાથે

ફરિયાદ રજૂ કરવામાં આવે, ત્યારે તેને સીધી જ રદ કરવી પડશે.
સંહિતાની કલમ ૧૪૯ અદાલતને સમયગાળો લંબાવવાની સત્તા
પૂરી પાડે છે. તે નીચે મુજબ વંચાય છે:

'૧૪૯. કોર્ટ ફીની અપર્યાપ્તતા પૂરી કરવાની સત્તા. – જ્યાં કોર્ટ ફી
સંબંધિત હાલમાં અમલમાં હોય તેવા કાયદા દ્વારા કોઈપણ
દસ્તાવેજ માટે નિર્ધારિત સંપૂર્ણ અથવા કોઈપણ ફીનો ભાગ
ચૂકવવામાં આવ્યો ન હોય, ત્યાં અદાલત, તેની વિવેકબુદ્ધિથી,
કોઈપણ તબક્કે, જે વ્યક્તિ દ્વારા આવી ફી ચૂકવવાપાત્ર હોય તેને
આવી કોર્ટ ફી સંપૂર્ણ અથવા ભાગ, જે પણ હોય તે, ચૂકવવાની
પરવાનગી આપી શકશે; અને આવી ચૂકવણી પર તે દસ્તાવેજ,
જેના સંબંધમાં આવી ફી ચૂકવવાપાત્ર છે, તેની તેટલી જ અસર
અને પરિણામ રહેશે જાણે કે આવી ફી પ્રથમ પ્રસંગે ચૂકવવામાં
આવી હોય."

કલમ ૧૪૯ એક કાનૂની કલ્પના ઉભી કરે છે જેના સંદર્ભમાં જ્યારે
અને જેમ આવી અપર્યાપ્ત કોર્ટ ફી ચૂકવવામાં આવે છે, ત્યારે તે
પ્રથમ પ્રસંગે ચૂકવવામાં આવી હોવાનું માનવામાં આવશે.

૧૬. અપીલકર્તાએ ફરિયાદ રજૂ કરતી વખતે અન્ય બાબતોની સાથે એવી રજૂઆત કરી હતી કે સબ-ટ્રેઝરીમાં પૂરતા કોર્ટ ફી સ્ટેમ્પ ઉપલબ્ધ ન હતા. સ્થાનિક સિવિલ કોર્ટના પ્રિસાઇડિંગ ઓફિસર્સ આપેલ પરિસ્થિતિમાં તેનાથી વાકેફ હશે. તેથી, તે અરજદાર દ્વારા તે સંબંધમાં કરવામાં આવેલી વિનંતીઓ પર ઉદારતાથી વિચાર કરી શકે છે. જો એક અથવા બીજા કારણસર સબ-ટ્રેઝરીમાં કોર્ટ ફી ઉપલબ્ધ ન હોય, તો અદાલત 'લેક્સ નોન કોજિટ એડ ઇમ્પોસિબિલિયા" સિદ્ધાંતને ધ્યાનમાં રાખીને આવી વિનંતી રદ કરશે નહીં.

૧૭. કોર્ટ ફીની ચૂકવણી વધુમાં રાજ્ય અને અરજદાર વચ્ચેની બાબત છે. નિર્વિવાદપણે, જો ફરિયાદ રદ કરવામાં આવે તો, તેનાથી પ્રતિવાદીને ફાયદો થશે, પરંતુ જો તે સંબંધમાં કોઈ વાંધો ઉઠાવવામાં આવે અથવા સંહિતાના ઓર્ડર VII, રૂલ ૧૧(સી) ના સંદર્ભમાં ફરિયાદ રદ કરવા માટે પ્રતિવાદીની વિનંતી પર અદાલત દ્વારા કોઈ અરજી ગ્રાહ્ય રાખવામાં આવે, તો બાબતના કેટલાક પાસાઓ પર વિચાર કરવો જરૂરી છે. એકવાર કલમ ૧૪૯ હેઠળની

અરજી મંજૂર થઈ જાય પછી, સંહિતાના ઓર્ડર VII, રૂલ ૧૧ (સી) ની કોઈ એપ્લિકેશન રહેશે નહીં. તે વધારાના કારણોસર, અપર્યાપ્ત કોર્ટ ફી જમા કરાવવાનો સમય લંબાવતા હુકમોને પડકારવામાં આવ્યા હોવા જોઈતા હતા.

૧૮. આ પ્રકારના કેસમાં ફરિયાદ રદ કરવા માટેની અરજી દાખલ કરવી તેમજ દાવો નોંધાયા પછી બનેલી ઘટનાઓને ધ્યાનમાં લેતા અમને બદનિયતપૂર્ણ જણાય છે. જો વિ. ટ્રાયલ જજે ઉક્ત દલીલ ગ્રાહ્ય ન રાખી હોય, તો હાઈકોર્ટે તેમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈતો ન હતો.

૧૯. સામાવાળાએ તેમના લેખિત જવાબમાં તારીખ ૭મી ઓક્ટોબર, ૧૯૯૮, ૮મી નવેમ્બર ૧૯૯૮, ૨૦મી નવેમ્બર, ૧૯૯૮ અને ૨૧મી જાન્યુઆરી, ૧૯૯૯ ના હુકમોની સત્યતા કે અન્યથા અંગે કોઈ મુદ્દો ઉઠાવ્યો ન હતો. સાચું કે ખોટું, ફરિયાદ સ્વીકારવામાં આવી હતી. અપર્યાપ્ત કોર્ટ ફી ચૂકવવામાં આવી છે. અદાલત વાદીની શુદ્ધ બુદ્ધિપૂર્વકની બાબતથી સંતોષ અનુભવતી હતી. દાવાની સુનાવણી આગળ વધી; માત્ર મુદ્દાઓ ઘડવામાં

આવ્યા ન હતા પરંતુ પક્ષકારો તરફથી સાક્ષીઓની બંને પક્ષકારો દ્વારા તપાસ પણ કરવામાં આવી હતી.

૨૦. એ માનવું મુશ્કેલ છે કે ૧૦મી જાન્યુઆરી, ૨૦૦૧ થી ૪થી જાન્યુઆરી, ૨૦૦૮ સુધી, સામાવાળા અથવા તેમના વકીલને રેકૉર્ડની નિરીક્ષણ કરવાની કોઈ તક મળી ન હતી. કોઈપણ યોગ્ય વકીલ માત્ર તેમ જ કરશે નહીં પરંતુ તેમ કર્યા વિના પણ પોતાની જાતને એક પ્રશ્ન પૂછશે કે ૪થી ઓક્ટોબર, ૧૯૯૮ ના રોજ દાખલ કરાયેલ દાવો વર્ષ ૨૦૦૦ માં શા માટે ગ્રાહ્ય રાખવામાં આવ્યો. દાવો એક સમયે એકતરફી રીતે મંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો. અમુક શરતો પર તેને સેટ એસાઈડ કરવામાં આવ્યો હતો. સ્પષ્ટપણે, નિર્ધારિત શરતો માત્ર સમય લંબાવીને જ પૂરી કરવામાં આવી હતી.

૨૧. ઘટનાઓની ઉપરોક્ત પૃષ્ઠભૂમિમાં, અમારે કે. નટરાજન વિ. પી. કે. રાજશેખરન [(૨૦૦૩) ૨ એમ.એલ.જે. ૩૦૫] માં મદ્રાસ હાઈકોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્ણયની સત્યતા કે અન્યથામાં જવું પડશે નહીં, જે રામૈયા અને અન્ય વિ. આર. પલાનિયાપ્પન અને અન્ય [(૨૦૦૭) ૫ એમએલજે ૫૫૮], એસ.વી.

અર્જુનરાજા વિ. પી. વસંથા [૨૦૦૫ (૫) સીટીસી ૪૦૧] અને
વી. એન. સુબ્રમણ્યમ વિ. એ. નવાબ જોન અને અન્ય
[(૨૦૦૬) ૧ એમએલજે ૬૬૮] માં અનુસરવામાં આવ્યો છે.

૨૨. જો કે, સિવિલ કોર્ટ ફરિયાદ નોંધતા પહેલા પ્રતિવાદીને
સાંભળી શકે કે કેમ તે અંગે અમને ગંભીર આશંકાઓ છે. સંહિતા
આવી પરિસ્થિતિની કલ્પના કરતી નથી. જ્યારે દાવો દાખલ
કરવામાં આવે છે, ત્યારે સિવિલ કોર્ટ સંહિતામાં નિર્ધારિત
કાર્યરીતિઓથી બાધ્ય છે. જો કે, હાજર થયા પછી, પ્રતિવાદી,
અમુક પરિસ્થિતિઓમાં, પછીના તબક્કે સિવિલ કોર્ટ દ્વારા પસાર
કરાયેલા હુકમો પર પ્રશ્ન ઉઠાવી શકે છે.

૨૩. અમે એવું માની લઈશું કે સંહિતાની કલમ ૧૪૮ હેઠળ
ફરિયાદની નોંધણી કરતા પહેલા સામાવાળાઓ નોટિસ મેળવવા
માટે હકદાર હતા. નિર્વિવાદપણે, અદાલતોએ તેમના હુકમોના
સમર્થનમાં કારણો દર્શાવવા જરૂરી હતા. જો તે હુકમોની વૈધતા
અને/અથવા કાયદેસરતાને યોગ્ય અદાલત સમક્ષ પડકારવામાં
આવી હોત, તો વાદીઓ માટે એવી દલીલ કરવાનું શક્ય બન્યું હોત

કે પ્રતિવાદીઓએ તેમના પછીના વર્તન દ્વારા તેમના અધિકારનો જતો કર્યો હતો અને તેઓએ તેને સ્વીકારી લીધો હોવાનું માનવામાં આવશે. પાછળથી પણ, અદાલત પોતાની જાતને ફરી એકવાર સંતોષ્યા પછી કારણો દર્શાવશે. જો એક પક્ષને સાંભળ્યા વિના હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો હોય, તો તેને સાંભળવામાં આવી શકે છે, પરંતુ તેના કારણે, ફરિયાદ સીધી જ રદ કરવામાં આવશે નહીં. તેમ કરતા પહેલા, સંહિતાની કલમ ૧૪૯ હેઠળની વાદીની અરજીઓ રદ કરવી પડશે.

૨૪. બુટા સિંહ (મૃત્યુ પામેલ) લીગલ વારસદારો મારફતે વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા [(૧૯૯૫) ૫ એસસીસી ૨૮૪] માં, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું :

'૧૦.... સંહિતાની કલમ ૧૪૯ ની મદદ ત્યારે જ લઈ શકાય જ્યારે પક્ષકાર પોતાના નિયંત્રણ બહારના સંજોગોમાં અથવા અનિવાર્ય સંજોગોમાં કોર્ટ ફી ચૂકવવા માટે સક્ષમ ન હોય અને અસરગ્રસ્ત પક્ષકારને યોગ્ય નોટિસ આપ્યા પછી, અદાલત યોગ્ય કેસમાં કલમ ૧૪૯ હેઠળ વિવેકાધીન સત્તાનો ઉપયોગ કરવા માટે ન્યાયી

ઠરશે. પરંતુ આ કેસમાં તેવી પરિસ્થિતિ ન હતી. પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટમાં દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલોને લાગુ પડતા કોર્ટ-ફી એક્ટની સંબંધિત જોગવાઈઓ હેઠળ, દાવેદારોએ અપીલના મેમોરેન્ડમમાં અપીલોનું મૂલ્યાંકન કરવું જરૂરી છે અને જરૂરી કોર્ટ ફી ચૂકવવાની જરૂર છે. ત્યાર પછી અપીલ સ્વીકારવામાં આવશે અને સામાવાળાઓને નોટિસ જશે. સામાવાળાઓને રકમ અંગે નોટિસ આપવામાં આવશે, વાદી દાવો કરશે જેથી દવાની સચોટતા અથવા હકદારી યોગ્ય રીતે રજૂ કરી શકાય. દાવો અનિશ્ચિતતામાં રાખી શકાય નહીં. જો લેન્ડ એક્ટિવેશન એક્ટની કલમપૃષ્ઠ હેઠળની અપીલમાં રકમ શરૂઆતમાં ઓછી રાખવામાં આવે અને પછી અપીલ અદાલતના વલણ પર આધાર રાખીને, ઘટેલી કોર્ટ ફીની ચૂકવણી કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવે, તો તે અસ્વસ્થ પરંપરા ઉભી કરશે અને ચેસની રમત અને તકની બાબત બની જશે. તે પરંપરા મુકદ્દમાના વ્યવસ્થિત સંચાલન માટે અનુકૂળ અને યોગ્ય રહેશે નહીં."

૨૫. હવે કાયદાનો એવો પ્રસ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે હુકમત ધરાવતી અદાલત દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ હુકમ જ્યાં સુધી તેને રદ

કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી કાયદેસર રહેશે. સ્ટેટ ઓફ કેરળ વિ.
એમ. કે. કુંહીકનન નંબિયાર મંજેરી મનિકોથ, નદુવિલ (મૃત્યુ
પામેલ) અને અન્ય [એઆઈઆઆર ૧૯૯૬ એસસી ૯૦૬] માં
દર્શાવવામાં આવ્યું છે :

'૬. હેલ્સબરીઝ લોઝ ઓફ ઇંગ્લેન્ડ, ચોથી આવૃત્તિ,
(પુનઃપ્રકાશન) વોલ્યુમ ૧(૧) ના પેરા ૨૬, પૃષ્ઠ ૩૧ મા, આ
પ્રમાણે દર્શાવવામાં આવ્યું છે :

'જો કોઈ કૃત્ય અથવા નિર્ણય, અથવા હુકમ અથવા અન્ય
દસ્તાવેજ અમાન્ય હોય, તો તે, સિદ્ધાંતમાં તમામ હેતુઓ માટે
શૂન્ય અને રદબાતલ હોવો જોઈએ : અને એવું કહેવામાં આવ્યું છે કે
અમાન્યતાના કોઈ ડિગ્રી હોતા નથી. આવા કૃત્ય ખોટું અને
હુકમતનો અભાવ ધરાવતું હોવા છતાં, તે અસ્તિત્વમાં રહે છે અને
જ્યાં સુધી અને સક્ષમ હુકમત ધરાવતી અદાલત દ્વારા તેને રદ
કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી સંપૂર્ણ રીતે અસરકારક રહે છે. જ્યાં
સુધી તેની વૈધતાને પડકારવામાં ન આવે ત્યાં સુધી તેની
કાયદેસરતા જળવાઈ રહે છે."

જ્યુડિશિયલ રિવ્યુ ઓફ એડમિનિસ્ટ્રેટિવ એક્શન ડી સ્મિથ, પુલ્ફ અને જોવેલ, ૧૯૯૫ ની આવૃત્તિમાં, પૃષ્ઠ ૨૫૯-૨૬૦ પર કાયદો આ પ્રમાણે દર્શાવેલ છે :

હકુમત સંબંધી ભૂલો અને બિન-હકુમત સંબંધી ભૂલો વચ્ચેના તફાવતના ઘટાડાર્થી, જેમ આપણે જોયું છે, શૂન્ય અને રદબાતલ પાત્ર નિર્ણયો વચ્ચેના તફાવતને સમાન રીતે ઘટાડી દીધો છે. અદાલતો તફાવત અંગે ઉત્તરોત્તર અધીરી બની છે, તે હદ સુધી કે આજની પરિસ્થિતિને નીચે મુજબ સારાંશ આપી શકાય છે :

(૧) તમામ સત્તાવાર નિર્ણયો જ્યાં સુધી તેને રદ કરવામાં ન આવે અથવા સક્ષમ હકુમત ધરાવતી અદાલત દ્વારા અમાન્ય ઠેરવવામાં ન આવે ત્યાં સુધી માન્ય હોવાનું માની લેવામાં આવે છે.'

તેવી જ રીતે, વેડ અને ફોર્સિથ એડમિનિસ્ટ્રેટિવ લોમાં, સાતમી આવૃત્તિ-૧૯૯૪, પૃષ્ઠ ૩૪૧-૩૪૨ પર કાયદો આ પ્રમાણે દર્શાવ્યો છે :

'...દરેક ગેરકાયદેસર વહીવટી કૃત્ય, ભલે ગમે તેટલું અમાન્ય હોય, તે માત્ર રદબાતલ પાત્ર છે. પરંતુ આ મોટાભાગની પરિસ્થિતિઓમાં એવા સ્વયંસિદ્ધ સત્યથી વધુ કશું નથી કે ગેરકાયદેસર કાર્યવાહીનો પ્રતિકાર કરવાનો એકમાત્ર રસ્તો કાયદાનો આશરો લેવાનો છે. એક જાણીતા ફકરામાં લોર્ડ રેડકિલફે કહ્યું હતું :

એક હુકમ, જો શુદ્ધ બુદ્ધિપૂર્વક કરવામાં આવ્યો ન હોય તો પણ, તે કાનૂની પરિણામો આપવા માટે સક્ષમ કૃત્ય છે. તે તેના કપાળ પર અમાન્યતાની કોઈ છાપ ધરાવતો નથી. જ્યાં સુધી અમાન્યતાના કારણને સ્થાપિત કરવા અને તેને રદ કરવા અથવા અન્યથા ઉથલાવી દેવા માટે કાયદામાં જરૂરી કાર્યવાહી કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી, તે તેના સ્પષ્ટ હેતુ માટે સૌથી ત્રુટિ રહિત હુકમો જેટલો જ અસરકારક રહેશે'

આ બાબત ત્યાં પણ સમાન રીતે સાચી હોવી જોઈએ જ્યાં અમાન્યતાની છાપ સ્પષ્ટપણે દ્રશ્યમાન હોય : કારણ કે ત્યાં પણ હુકમનો કાયદામાં અસરકારક રીતે વિરોધ માત્ર અદાલતનો નિર્ણય

મેળવીને જ કરી શકાય છે. અદાલતનો આશરો લેવાની જરૂરિયાત હાઉસ ઓફ લોર્સ અને પ્રિવી કાઉન્સિલમાં સ્પષ્ટ અને ગૂઢ ખામીઓ વચ્ચે કોઈ તફાવત કર્યા વિના વારંવાર દર્શાવવામાં આવી છે."

{બલજિંદર સિંહ વિ. રતન સિંહ [૨૦૦૮ (૧૧) સ્કેલ ૧૯૮]
પણ જુઓ}

૨૬. એવી દલીલ ઉઠાવવામાં આવી છે કે મદ્રાસ હાઈકોર્ટના નિર્ણયોને ધ્યાનમાં રાખીને અહીંના અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અરજીઓ, જે સંહિતાની કલમ ૧૪૮ હેઠળ દાખલ કરવામાં આવી હતી, તેને ગ્રાહ્ય રાખી શકાઈ ન હોત.

૨૭. સંહિતાની કલમ ૧૪૮ એ એક સામાન્ય જોગવાઈ છે અને તેની કલમ ૧૪૯ એ વિશેષ છે. પ્રથમ અરજી સંહિતાની કલમ ૧૪૮ ની શરતો અનુસાર દાખલ થવી જોઈતી હતી. એકવાર અદાલતે તે માટે નિર્દિષ્ટ સમયગાળાની અંદર ઘટેલી કોર્ટ ફી ચૂકવવા માટે સમય મંજૂર કર્યા પછી, અદાલત દ્વારા સંહિતાની

કલમ ૧૪૮ હેઠળ તેની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને તેને લંબાવવાનું શક્ય બન્યું હોત. માત્ર અપીલકર્તા દ્વારા ખોટી જોગવાઈનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો તે જ, અમારા મતે, અરજી ગ્રાહ્ય રાખવા યોગ્ય ન હતી અથવા તેના પર પસાર કરવામાં આવેલ હુકમ શૂન્ય હશે તેવું ઠરાવવાનું કારણ બનશે નહીં. કાયદાનો આ એક પ્રસ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે ખોટી જોગવાઈનો ઉલ્લેખ કરવો અથવા જોગવાઈનો ઉલ્લેખ ન કરવો એ હુકમને અમાન્ય બનાવતો નથી જો અદાલત અને/અથવા વૈધાનિક સત્તામંડળ પાસે તે માટે જરૂરી હકુમત હોય.

૨૮. રામ સુંદર રામ વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય [૨૦૦૭ (૯) સ્કેલ ૧૯૭] માં, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું :

'૧૯.....એવું જણાય છે કે સક્ષમ સત્તાધિકારીએ ડિસ્ચાર્જ હુકમમાં કલમ ૨૦ નો ખોટો ઉલ્લેખ કર્યો છે જ્યારે, વાસ્તવમાં, ડિસ્ચાર્જ હુકમ આર્મી એક્ટની કલમ ૨૨ હેઠળ પસાર કરવામાં આવ્યો હોવાનું વંચાવું જોઈએ. તે સુવિધિત છે કે જો કોઈ સત્તાધિકારી પાસે કાયદા હેઠળ સત્તા હોય, તો તે સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે

સત્તાના સ્ત્રોતનો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો ન હોય અથવા કાયદાની ખોટી જોગવાઈનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હોય તેટલા માત્રથી, ત્યાં સુધી સત્તાનો ઉપયોગ દૂષિત થતો નથી જ્યાં સુધી સત્તા અસ્તિત્વ ધરાવતી હોય અને કાયદામાં ઉપલબ્ધ સ્ત્રોતમાંથી શોધી શકાતી હોય [ટી.વી. મણિ વિ. સંગીતા થિયેટર અને અન્ય (૨૦૦૪) ૧૨ એસસીસી ૨૭૮ જુઓ]. આમ, સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા અપીલકર્તાના ડિસ્ચાર્જ હુકમમાં કલમ ૨૦ ની ખોટી જોગવાઈનો ઉલ્લેખ કરવાથી આર્મી એક્ટની કલમ ૨૨ હેઠળ સત્તાધિકારીની હુકમત છીનવાઈ જતી નથી. તેથી, આર્મી સેવામાંથી અપીલકર્તાના ડિસ્ચાર્જ હુકમને અપીલકર્તાના વિ. વકીલ દ્વારા દલીલ કર્યા મુજબ આ એકમાત્ર ગ્રાઉન્ડ પર દૂષિત કરી શકાય નહીં."

૨૯. એન. મણિ વિ. સંગીતા થિયેટર્સ અને અન્ય [(૨૦૦૪) ૧૨ એસસીસી ૨૭૮] માં, દર્શાવવામાં આવ્યું છે :

'૯. તે સુવિધિત છે કે જો કોઈ સત્તાધિકારી પાસે કાયદા હેઠળ સત્તા હોય, તો તે સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે સત્તાના સ્ત્રોતનો સ્પષ્ટ

ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો ન હોય અથવા કાયદાની ખોટી જોગવાઈનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હોય તેટલા માત્રથી, ત્યાં સુધી સત્તાનો ઉપયોગ દૂષિત થતો નથી જ્યાં સુધી સત્તા અસ્તિત્વ ધરાવતી હોય અને કાયદામાં ઉપલબ્ધ સ્ત્રોતમાંથી શોધી શકાતી હોય."

૩૦. ફરિયાદ રદ કરવા માટેની અરજી માત્ર વર્ષ ૨૦૦૮ માં દાખલ કરવામાં આવી હતી. સ્પષ્ટપણે, તે અરજી ગ્રાહ્ય રાખવાનો તબક્કો ન હતો. તે સમયે સંહિતાના ઓર્ડર VII, રૂલ ૧૧(સી) નો આશરો લઈ શકાયો ન હોત.

૩૧. મિ. વેણુગોપાલ, જો કે, સલીમ ભાઈ અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર અને અન્ય [(૨૦૦૩) ૧ એસસીસી ૫૫૭] માં આ અદાલતના નિર્ણય પર આધાર રાખશે. અમે એવું માની લઈશું કે ઉક્ત નિર્ણય યોગ્ય રીતે કાયદો ઘડે છે. પરંતુ અમે નોંધી શકીએ છીએ કે તેમાં અદાલત સંહિતાના ઓર્ડર VII, રૂલ ૧૧(એ) અને (ડી) હેઠળ દાખલ કરાયેલી અરજી સાથે સંબંધિત હતી, જેથી તે હેઠળ હકુમતનો ઉપયોગ કરવા માટે ફરિયાદમાંના કથનો સુસંગત છે અને લેખિત જવાબમાં પ્રતિવાદીઓ દ્વારા લેવામાં આવેલી

દલીલો તે તબક્કે તદ્દન અપ્રસ્તુત હશે. તેમાં, સંહિતાના ઓર્ડર VII, રૂલ ૧૧ હેઠળની અરજીનો નિર્ણય કર્યા વિના લેખિત જવાબ દાખલ કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો. તેને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા હકુમતના ઉપયોગને સ્પર્શતી પ્રક્રિયાત્મક અનિયમિતતા તરીકે ઠરાવવામાં આવી હતી. તેથી, હકીકતો પર પણ તે એવો કેસ ન હતો જ્યાં પુરાવા રજૂ કર્યા પછી હકુમતનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હોય. કરવામાં આવેલું અવલોકન માત્ર તે કેસની હકીકત પૂરતું સીમિત રાખવું જોઈએ અને તે કાયદાની સામાન્ય દરખાસ્ત ઘડતું નથી કે પુરાવા રજૂ કર્યા પછી પણ, ઓર્ડર VII, રૂલ ૧૧(સી) હેઠળ ફરિયાદ રદ કરવા માટેની અરજી ગ્રાહ્ય છે કારણ કે તે સમય સુધી અદાલત દ્વારા કલમ ૧૪૯ હેઠળ તેની હકુમતનો ઉપયોગ કરીને દાવો નોંધવામાં આવ્યો છે.

૩૨. અમે, જો કે, નોંધી શકીએ છીએ કે રામ પ્રકાશ ગુપ્તા વિ. રાજીવ કુમાર ગુપ્તા અને અન્ય [(૨૦૦૭) ૧૦ એસસીસી ૫૯] માં, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું :

'૨૨. એ પણ ઉલ્લેખ કરવો સુસંગત છે કે લેખિત જવાબ દાખલ

કચ્છ પછી, સમયમર્યાદા સહિતના મુદ્દાઓ ઘડ્યા પછી, પુરાવા રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા, વાદીની ઉલટતપાસ કરવામાં આવી હતી, ત્યાર પછી ટ્રાયલ પૂર્ણ થાય તે પહેલાં, ફરિયાદ રદ કરવા માટે ઓર્ડર ૬, રૂલ ૧૧ હેઠળ અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી. એ પણ ઉલ્લેખ કરવો જરૂરી છે કે અપીલકર્તા-વાદીને એવા આશયનું એક પણ સૂચન પણ ન હતું કે તેમના દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ દાવો સમયમર્યાદાથી બાધિત છે.

૨૩. ફરિયાદના તમામ કથનોમાંથી પસાર થયા પછી, અમારો અભિપ્રાય છે કે ટ્રાયલ કોર્ટે ફરિયાદમાં ઉપલબ્ધ તમામ સામગ્રીઓને ધ્યાનમાં લીધા વિના વિલંબિત તબક્કે તેને રદ કરીને ભૂલ કરી છે. હાઈકોર્ટે પણ ટ્રાયલ કોર્ટના હુકમને બહાલી આપવામાં સમાન ભૂલ કરી છે."

૩૩. વિચારણા માટે બાકી રહેલો પ્રશ્ન એ છે કે સંહિતાની કલમ ૧૪૮ નો વ્યાપ શું છે?

૩૪. ગણેશ પ્રસાદ રાય અને અન્ય વિ. નરેન્દ્ર નાથ સેન અને

અન્ય [એઆઈઆઆર ૧૯૫૩ એસસી ૪૩૧] માં, આ અદાલતે ઠરાવ્યું કે કોર્ટ ફી એ રાજ્ય અને દાવેદાર વચ્ચેની બાબત છે. મિ. વેણુગોપાલ એ દલીલ કરશે કે ઉક્ત અવલોકનો તે સંબંધમાં દલીલ અપીલના તબક્કે ઉઠાવવામાં આવી હતી તે બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને કરવામાં આવ્યા હતા. તેમ હોઈ શકે છે, પરંતુ તે સુવિધિત છે કે અપીલ એ દાવાનું સતત ચાલુ રહેવું છે.

૩૫. ફરીથી મહંત રામ દાસ વિ. ગંગા દાસ, [એઆઈઆઆર ૧૯૬૧ એસસી ૮૮૨] માં, આ અદાલતે ઠરાવ્યું :

'૫. કેસ કમનસીબ અને અસામાન્ય છે. ઘટેલી કોર્ટ ફીની ચૂકવણી માટે હાઈકોર્ટ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલ સમય ખરેખર પૂરો થાય તે પહેલાં સમય લંબાવવા માટેની અરજી કરવામાં આવી હતી. અપીલની સુનાવણી કરતી ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા અગાઉ પસાર કરવામાં આવેલા આદેશાત્મક હુકમને ધ્યાનમાં રાખીને તે અરજી પર જરાય વિચાર કરવામાં આવ્યો ન હોય તેમ જણાય છે, જેનું મુખ્ય કારણ સમય લંબાવવાની અરજીની સુનાવણીની તારીખે સમયગાળો પૂરો થઈ ગયો હતો. ટૂંકો પ્રશ્ન એ છે કે શું હાઈકોર્ટ,

કેસના સંજોગોમાં, સમય લંબાવવા માટે અસમર્થ હતી, ભલે તેણે ચૂકવણી માટે આદેશાત્મક રીતે સમયગાળો નક્કી કર્યો હોય. જો અદાલતે અરજી પર વિચાર કર્યો હોત અને ગુણદોષ પર તેને રદ કરી હોત, તો અન્ય વિષયો ઉભા થયા હોત; પરંતુ હાઈકોર્ટે ટાકેલા હુકમમાં, મૂળ હુકમના લખાણ અનુસાર કામ કર્યું જેના હેઠળ ચૂકવણી માટેનો સમય નક્કી કરવામાં આવ્યો હતો. સંહિતાની કલમ ૧૪૮, શરતોમાં, નક્કી કરેલો મૂળ સમયગાળો પૂરો થઈ ગયો હોય તો પણ સમય લંબાવવાની મંજૂરી આપે છે, અને કલમ ૧૪૯ પણ એટલી જ ઉદાર છે. એ ફોરટીઓરી, જ્યારે સમય ખરેખર પૂરો થયો ન હતો ત્યારે અરજદાર દ્વારા તે કલમોની મદદ લઈ શકાઈ હોત. અરજી વેકેશનમાં દાખલ કરવામાં આવી હતી જ્યારે ડિવિઝન બેન્ચ બેઠી ન હતી ત્યારે ૧૩-૬-૧૯૫૪ ના રોજ પણ તેની સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે તેના પર વિચાર કરવો જોઈતો હતો, જ્યારે તેની ખરેખર સુનાવણી કરવામાં આવી હતી. મૂળ ચુકાદા દ્વારા નક્કી કરાયેલ સમય પૂરો થયા પછી પસાર કરવામાં આવ્યો હોવા છતાં, હુકમ ૮-૬-૧૯૫૪ થી અમલમાં આવ્યો હોત. ભવિષ્યની ઘટના માટે આદેશાત્મક રીતે સમય નક્કી કરવો કેટલું અણગમતું છે જે અદાલતને વચ્ચે ઉભી થઈ શકે તેવી ઘટનાઓ સાથે વ્યવહાર કરવા માટે અસમર્થ બનાવે છે, આ

અપીલમાં નિર્ણય કરવો જરૂરી નથી. આ હુકમો, અવારનવાર બિનસલાહભર્યા સાબિત થાય છે. આવા પ્રક્રિયાત્મક હુકમો, આદેશાત્મક (શરતી હુકમનામા સિવાય) હોવા છતાં, સારમા, ડર બતાવવા માટે છે, જેથી વિલંબ કરનારા મુકદ્દમાબાજો પોતાની જાતને સુધારે અને વિલંબ નિવારી શકે. તેઓ, જો કે, અદાલતને નક્કી કરેલા સમયની અંદર બનતી ઘટનાઓ અને સંજોગોની નોંધ લેતા સંપૂર્ણપણે અટકાવતા નથી. ઉદાહરણ તરીકે, એવું કહી શકાય નહીં કે, જો અપીલકર્તાએ ચૂકવવાનો હુકમ કરાયેલ પૂરા નાણાં સાથે શરૂઆત કરી હોય અને સમયસર આવ્યા હોય પરંતુ અગાઉના દિવસે ચોરો દ્વારા તેમની સાથે લૂંટફાટ કરવામાં આવી હોય, તો તેઓ સમય લંબાવવાની માગણી કરી શકતા નથી, અથવા અદાલત તેને લંબાવવા માટે અસમર્થ હતી. આવા હુકમો મીડીઝ અને પર્સિયન્સના કાયદા જેવા નથી. એવા કેસો જાણીતા છે જેમાં અદાલતોએ આવી પરિસ્થિતિને પહોંચી વળવા માટે તેમની પદ્ધતિને મોલ્ડ કરી છે અને અંતિમ હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો હોવા છતાં, દાવો અથવા કાર્યવાહી પુનઃસ્થાપિત કરી છે. અમારે આવા માત્ર એક કેસનો ઉલ્લેખ કરવાની જરૂર છે, અને તે છે લક્ષ્મી નારાયણ મારવાડી વિ. બલમુકુંદ મારવાડી. તેમાં કોઈ શંકા નથી કે, લોર્ડ ફિલિમોર દ્વારા અવલોકન કર્યા મુજબ, અમે અદાલતોના

માર્ગમાં તાત્કાલિક પાલન કરાવવા અને વિલંબ નિવારવામાં પ્રિવી કાઉન્સિલ કરતાં વધુ કોઈ અડચણ ઉભી કરવા માંગતા નથી. પરંતુ અમારો અભિપ્રાય છે કે આ કેસમાં અદાલત પોતાની સત્તાઓનો ઉપયોગ પ્રથમ ૧૩-૬-૧૯૫૪ ના રોજ કરી શકી હોત, જ્યારે સમયસર દાખલ કરાયેલી અરજી તેની સમક્ષ હતી, અને ફરીથી તેની અન્તરનિહિત સત્તાઓના ઉપયોગ હેઠળ કરી શકી હોત, જ્યારે દીવાની કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૧૫૧ હેઠળ બે અરજીઓ દાખલ કરવામાં આવી હતી. જો હાઈકોર્ટે આમાંના કોઈપણ પ્રસંગે કાર્યવાહી કરવાનું યોગ્ય માન્યું હોત, તો કલમ ૧૪૮ અને ૧૪૯ એ તેમને એવા મુક્દમાબાજને ન્યાય આપવા માટે પૂરતી સત્તા આપી હોત જેના માટે તે નોંધપાત્ર સહાનુભૂતિ ધરાવતી હતી, પરંતુ જેની સહાય માટે તે ભૂલથી અસમર્થ અનુભવતી હતી."

૩૬. મનન લાલ વિ. શ્રીમતી છોટાકા બીબી (મૃત્યુ પામેલ) લીગલ વારસદારો બી. શાર્દા શંકર અને અન્ય [(૧૯૭૦) ૧ એસસીસી ૭૬૯] મા, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું :

'૧૭. તર્કની સમાનતા પર એ જોવું મુશ્કેલ છે કે જો અપર્યાપ્ત સ્ટેમ્પ વાળું અપીલનું મેમોરેન્ડમ લિમિટેશન એક્ટ હેઠળ બાધિત તરીકે રદ કરવાનું ન હોય, તો સંહિતાની કલમ ૧૪૯ ની સ્પષ્ટ જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને કોર્ટ ફીઝ એક્ટના પાલન અંગે અલગ તારણ શા માટે નીકળવું જોઈએ. અમારા અભિપ્રાય મુજબ કલમ ૧૪૯ લિમિટેશન એક્ટ અને કોર્ટ ફીઝ એક્ટ બંનેના હેતુ માટે જે તારીખથી અપીલનું મેમોરેન્ડમ દાખલ કરવામાં આવ્યું હતું તે તારીખથી ખામીને દૂર કરશે અને અપીલને ૯ મી નવેમ્બર ૧૯૬૨ ના રોજ પડતર હોય તે પૈકીની એક તરીકે ગણવી જોઈએ અને ૧૯૫૨ ના યુ.પી. એક્ટની કલમ ૩ થી અપ્રભાવિત રહેવી જોઈએ.

વાજિદ અલી વિ. ઈસાર બાનોમા, કલમ ૧૪૯ ને કોર્ટ ફીઝ એક્ટની કલમ ૪ ના પ્રોવાઈસો તરીકે અર્થઘટન કરવામાં આવ્યું હતું જેથી બંને કલમો વચ્ચેના વિરોધાભાસને ટાળી શકાય. અદાલત, જો કે, એ નક્કી કરવામાં સાવધ હતી કે કોર્ટ ફીની અપર્યાપ્તતા પૂરી કરવાની મંજૂરી આપવામાં વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરવાનો હતો પરંતુ એકવાર તે થઈ જાય પછી દસ્તાવેજ મૂળરૂપે જે તારીખે દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો તે તારીખે રજૂ

કરવામાં આવ્યો હતો અને પ્રાપ્ત થયો હતો તેવું માનવામાં આવતું હતું. આ ફરિયાદનો કેસ હતો."

૩૬. ઉક્ત ચુકાદાનો આ અદાલતની ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેન્ચ દ્વારા ગણપથી હેગડે વિ. કૃષ્ણકુડવા, [(૨૦૦૫) ૧૩ એસસીસી ૫૩૯] માં નીચેના શબ્દોમાં પુનરોચ્ચાર કરવામાં આવ્યો હતો :

'૫. અમારા અભિપ્રાય મુજબ, હાઈકોર્ટ જે અભિપ્રાય આપ્યો તે આપવામાં સાચી ન હતી. ઓર્ડર ૬, રૂલ ૧૧ સીપીસી નો પ્રોવાઈસો ત્યારે આકર્ષિત થાય છે જ્યારે કોર્ટ ફી ની ચૂકવણી માટેનો સમય અદાલત દ્વારા નક્કી કરવામાં આવ્યો હોય અને અદાલત દ્વારા મુકરર કરાયેલા સમયની અંદર કોર્ટ ફી પૂરી પાડવામાં ન આવી હોય. વર્તમાન કેસમાં, મૂળરૂપે દાખલ કરાયેલ ફરિયાદમાં જરૂરી કોર્ટ ફી સ્ટેમ્પ ચોંટાડવામાં આવ્યા ન હતા, પરંતુ દાવો નોંધાય તે પહેલા, ઘટેલી કોર્ટ ફી પૂરી પાડવામાં આવી હતી. વર્તમાન કેસ એવો નથી જ્યાં અદાલતે જરૂરી સ્ટેમ્પ પેપર ચૂકવવા માટે સમય નક્કી કર્યો હતો જે નક્કી કરેલા સમયની અંદર કરવામાં આવ્યો ન હતો અને ત્યાર પછી વાદીને સમય લંબાવવા માગણી

કરવાનું કહેવામાં આવ્યું હતું. જો તેવું બન્યું હોત, તો, પ્રોવાઈસો હેઠળ, વાદીને અદાલત દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલ સમયની અંદર જરૂરી સ્ટેમ્પ પેપર પૂરા પાડવામાં વિલંબ માટે અસાધારણ સ્વરૂપના કોઈપણ કારણ દર્શાવવા અને તેની ઉપલબ્ધતા બતાવવા માટે કહેવામાં આવ્યું હોત. ટ્રાયલ કોર્ટ સીપીસી ની કલમ ૧૪૯ હેઠળ સમય લંબાવવા માટે પણ સત્તાધિકારી હતી. વર્તમાન કેસમાં, ૨૩-૨-૨૦૦૦ ના રોજ ચૂકવેલ ઘટેલી કોર્ટ ફી સ્વીકારતો ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલ હુકમ, ત્યાર પછી ૧૦-૪-૨૦૦૦ ના રોજ દાવો નોંધવો અને પરિણામે પ્રતિવાદી-સામાવાળાઓની ઓર્ડર ૬, રૂલ ૧૧ સીપીસી હેઠળની અરજી રદ કરતો તારીખ ૩-૧૧-૨૦૦૧ નો હુકમ સંપૂર્ણપણે કાયદા અનુસાર અને ટ્રાયલ કોર્ટને આપવામાં આવેલ વિવેકાધિકારની અંદર હતા જેની સાથે હાઈકોર્ટે સીપીસી ની કલમ ૧૧૫ હેઠળ હાઈકોર્ટમાં નિહિત હકુમતના ઉપયોગમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈતો ન હતો. હાઈકોર્ટનો હુકમ, જો રહેવા દેવામાં આવે તો, ન્યાયની નિષ્ફળતા સર્જે તેવી શક્યતા છે."

૩૮. ફરીથી કે. સી. સ્કારિયા વિ. ગવર્નમેન્ટ ઓફ સ્ટેટ ઓફ કેરળ

અને અન્ય [(૨૦૦૬) ૨ એસસીસી ૨૮૫] માં, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું:

'૨૦. અપીલકર્તાએ ત્યારબાદ સીપીસી ની કલમ ૧૪૯ નો ઉપયોગ કરવાનો પ્રયાસ કર્યો અને એવી દલીલ કરી કે તેમને કરેલા કામ માટે મળવાપાત્ર કુલ રકમ પર ઘટેલી કોર્ટ ફી ચૂકવવાની તક આપવી જોઈતી હતી. કલમ ૧૪૯ જોગવાઈ કરે છે કે જ્યાં કોઈપણ દસ્તાવેજ માટે નિર્ધારિત કોર્ટ ફી સંપૂર્ણ અથવા કોઈપણ ભાગ ચૂકવવામાં આવ્યો ન હોય, ત્યાં અદાલત, તેની વિવેકબુદ્ધિથી, કોઈપણ તબક્કે, જે વ્યક્તિ દ્વારા આવી ફી ચૂકવવાપાત્ર હોય તેને આવી કોર્ટ ફી સંપૂર્ણ અથવા ભાગ, જે પાછા હોય તે, ચૂકવવાની પરવાનગી આપી શકશે, અને આવી ચૂકવણી પર, દસ્તાવેજ, જેના સંબંધમાં આવી ફી ચૂકવવાપાત્ર છે, તેની તેટલી જ અસર અને પરિણામ રહેશે જાણે કે આવી કોર્ટ ફી પ્રથમ પ્રસંગે ચૂકવવામાં આવી હોય. કોર્ટ ફીઝ એક્ટની કલમ ૪ અદાલતને ફરિયાદ પ્રાપ્ત કરતા અટકાવે છે જો તે યોગ્ય કોર્ટ ફી ધરાવતી ન હોય. કલમ ૧૪૯ ઉક્ત બાધના અપવાદ તરીકે કામ કરે છે, અને અદાલતને દાવો દાખલ કર્યા પછીના તબક્કે વાદીને ઘટેલી કોર્ટ ફી ચૂકવવાની

પરવાનગી આપવા સક્ષમ બનાવે છે અને જોગવાઈ કરે છે કે આવી ચૂકવણી, જો અદાલત દ્વારા પરવાનગી આપવામાં આવે તો, તે જ અસર રહેશે જાણે કે તે પ્રથમ પ્રસંગે ચૂકવવામાં આવી હોય. કલમ ૧૪૯ નું અર્થઘટન કરતા, મનન લાલ વિ. છોટાકા બીબીમાં આ અદાલતે ઠરાવ્યું કે સીપીસી ની કલમ ૧૪૯ સીએફ એક્ટની કલમ ૪ ની કડકતાને હળવી કરે છે, અને અદાલતોએ કલમ ૧૪૯ ને સીએફ એક્ટની કલમ ૪ ના પ્રોવાઈસો તરીકે વાંચીને સીએફ એક્ટ અને સીપીસી ની જોગવાઈઓનો સમન્વય કરવો જોઈએ, અને તેના દ્વારા નક્કી કરાયેલા સમયગાળાની અંદર ઘટ પૂરી કરવાની પરવાનગી આપવી જોઈએ. આ અદાલતે વધુમાં ઠરાવ્યું કે જો ઘટ પૂરી કરવામાં આવે તો, સમયમર્યાદાના બાધના ગ્રાઉન્ડ પર કોઈ વાંધો ઉઠાવી શકાય નહીં, કારણ કે કલમ ૧૪૯ સ્પષ્ટપણે જોગવાઈ કરે છે કે દસ્તાવેજ ભૂતકાળની અસરથી માન્યતા ધરાવે છે."

૩૩. સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણય પરથી જે બાબત સ્પષ્ટ થાય છે તે એ છે કે કોર્ટ ફીની ચૂકવણી એ રાજ્ય અને દાવેદાર વચ્ચેની બાબત છે. સી.પી.સી. ના ઓર્ડર VII રૂલ ૧૧(સી) ના સંદર્ભમાં ફરિયાદ રદ કરવા માટે પ્રતિવાદીની

વિનંતી પર જો અદાલત દ્વારા ફરિયાદ વિચારણામાં લેવાની હોય, તો બાબતના કેટલાક પાસાઓ પર વિચાર કરવો જરૂરી છે. સર્વોચ્ચ અદાલતે વધુમાં સમજાવ્યું છે કે સી.પી.સી. ની કલમ ૧૪૮ એ એક સામાન્ય જોગવાઈ છે અને કલમ ૧૪૯ એ વિશેષ છે. પ્રથમ અરજી સંહિતાની કલમ ૧૪૯ ની શરતો અનુસાર દાખલ થવી જોઈએ. એકવાર અદાલતે ત્યાર પછી નિર્દિષ્ટ સમયગાળાની અંદર ઘટેલી કોર્ટ ફી ચૂકવવા માટે સમય મંજૂર કર્યા પછી, અદાલત દ્વારા સંહિતાની કલમ ૧૪૮ હેઠળ તેની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને તેને લંબાવવાનું શક્ય છે.

૩૪. હું મનોહરન વિ. શિવરાજન અને અન્ય [(૨૦૧૪) ૪ એસસીસી ૧૬૩] ના કેસમાં સી.પી.સી. ની કલમ ૧૪૯ પર સર્વોચ્ચ અદાલતના અન્ય એક નિર્ણયનો સંદર્ભ પણ આપી શકું છું અને તેના પર આધાર રાખી શકું છું. સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષના ઉક્ત કેસમાં, અહીંના અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલો દાવો નાણાકીય મુશ્કેલીના કારણે કોર્ટ ફી ચૂકવી ન શકવા બદલ રદ કરવામાં આવ્યો હતો. સર્વોચ્ચ અદાલતે નોંધ્યું કે અપીલકર્તાએ પોતાની મિલકત પરના તેના મૂળભૂત અધિકારનો દાવો કરીને સિવિલ કોર્ટનો સંપર્ક કર્યો હતો. અપીલ મંજૂર કરતી વખતે સર્વોચ્ચ અદાલતે અવલોકન કર્યું કે અપીલકર્તા કોર્ટ ફી ન ચૂકવવા બદલ અદાલત દ્વારા મૂળ દાવો રદ કરવાને પાત્ર ન હતો. સર્વોચ્ચ અદાલતના જણાવ્યા મુજબ, ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૩૯એ માં

નિર્ધારિત માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતના પ્રકાશમાં અપીલ સબ જજની અદાલત તરફથી વધુ સહાનુભૂતિપૂર્વક ધ્યાન મેળવવાને પાત્ર હતી, જે જિલ્લા ન્યાયતંત્રને સમાન રીતે લાગુ પડે છે. સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું કે લોકોના સામાજિક આર્થિક અને સાંસ્કૃતિક અધિકારો અથવા લિંગ ઓળખને ધ્યાનમાં લીધા વિના તેમને ન્યાય મળે તે જોવાની અદાલતોની ફરજ છે. સી.પી.સી. ની કલમ ૧૪૮ સંબંધિત, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:

“૮. દીવાની કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૧૪૮ વિવેકાધીન સત્તા નિર્ધારિત કરે છે જે અદાલતને ફરિયાદ, અપીલ, અરજીઓ, ચુકાદાની પુનઃસમીક્ષા વગેરે પર ચૂકવવાપાત્ર કોર્ટ ફીની અપર્યાપ્તતા પૂરી કરવાની પક્ષકારને પરવાનગી આપવા માટે સક્ષમ બનાવે છે. આ કલમ અદાલતને ભૂતકાળની અસરથી સ્ટેમ્પ ડ્યુટી વગેરેની અપર્યાપ્તતાને માન્ય કરવાની સત્તા પણ આપે છે. અદાલત નિયત સમયની અંદર કોર્ટ ફી ચૂકવવાની પક્ષકારને તક પૂરી પાડે છે તેવો સામાન્ય વ્યવહાર પણ છે, જેમાં નિષ્ફળ જવાથી અદાલત અપીલ રદ કરે છે. વર્તમાન કેસમાં, અપીલકર્તાએ બાકી કોર્ટ ફી જમા કરાવવા માટે સમય લંબાવવાની અરજી દાખલ કરી હતી જેને વિ. સબ જજ દ્વારા રદ કરવામાં આવી હતી. અપીલકર્તાનો એવો

દાવો છે કે નાણાકીય મુશ્કેલીઓના કારણે તેઓ જરૂરી કોર્ટ ફીની રકમ ચૂકવવામાં અસમર્થ હતા. જ્યાં સુધી બદનિયતીના સ્પષ્ટ ગ્રાઉન્ડ ન હોય ત્યાં સુધી મુકદ્દમાબાજ પક્ષકારોની તરફેણમાં આ વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરવાનો અદાલતનો સામાન્ય વ્યવહાર છે. અદાલતે, કોર્ટ ફીની ચૂકવણીમાંથી સમય લંબાવતી વખતે અથવા મુક્તિ આપતી વખતે, આવી વિવેકાધીન સત્તાની શુદ્ધ બુદ્ધિપૂર્વકની બાબત સુનિશ્ચિત કરવી જોઈએ. કોર્ટ ફી ચૂકવવાની તારીખ લંબાવવા માટેની અરજી દાખલ કરતી વખતે મહત્વપૂર્ણ હકીકત છુપાવવી એ રદ કરવા માટેનું ગ્રાઉન્ડ બની શકે છે...”

૩૫. વર્તમાન કેસમાં, જ્યારે પ્રતિવાદી દ્વારા ફરિયાદ રદ કરવાની માગણી સાથે સી.પી.સી. ના ઓર્ડર VII રૂલ ૧૧(સી) હેઠળની અરજી દાખલ કરવામાં આવી, તે જ સમયે, અહીંના અપીલકર્તા દ્વારા રૂ.૨૬,૩૫૦/- ની સંપૂર્ણ કોર્ટ ફી જમા કરાવવાની પરવાનગી આપવાની માગણી સાથે એક અરજી દાખલ કરવામાં આવી. મારા મતે, અહીંના અપીલકર્તાની આંક : ૧૫ ની અરજી રદ કરવા માટે ટ્રાયલ કોર્ટ પાસે કોઈ યોગ્ય કારણ ન હતું. જો કે, ટ્રાયલ કોર્ટે આંક : ૧૫ પર કોઈ હુકમ પસાર કરવાનું યોગ્ય માન્યું નહીં, પરંતુ પ્રતિવાદી દ્વારા દાખલ કરાયેલી અરજી એટલે કે ફરિયાદ રદ કરવા માટેની આંક : ૧૩ નો નિર્ણય કર્યો

અને અંતે, ફરિયાદ રદ કરી.

૩૬. મને વિભાસ મોહન મુખર્જી વિ. હરિ ચરણ બેનરજી [૧૯૬૧ એઆઈઆઆર (કલકત્તા) ૪૯૧] ના કેસમાં કલકત્તા હાઈકોર્ટના એક ફુલ બેન્ચ નિર્ણયનો સંદર્ભ આપવા અને તેના પર આધાર રાખવા દો. કલકત્તા હાઈકોર્ટ સમક્ષનો પ્રશ્ન એ હતો કે શું કોર્ટ-ફીઝ એક્ટ (બંગાળ સુધારો) ની કલમ ૮-બી(૩) હેઠળ દાવાને રદ કરતો હુકમ અપીલ કરવા યોગ્ય છે કે કેમ. કોર્ટ-ફીઝ એક્ટ (બંગાળ સુધારો) ની કલમ ૮-બી(૩) ની જોગવાઈઓ મુજબ, કોર્ટ ફી ચૂકવવામાં અરજદાર તરફથી નિષ્ફળ જવા બદલ દાવો રદ થવા પાત્ર છે. જસ્ટિસ પી. એન. મુખર્જીએ તેમના અલગ પરંતુ સંમત ચુકાદામાં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:

“૧૬. મારા મનમાં કોઈ શંકા નથી કે, બંગાળમાં સુધારેલા કોર્ટ-ફીઝ એક્ટની કલમ ૮-બી(૩) હેઠળ દાવાને રદ કરતો હુકમ, હુકમનામા તરીકે અપીલ કરવા યોગ્ય છે, કાં તો એ અભિપ્રાય પર કે ઉક્ત હુકમ, સારમા, ફરિયાદ રદ કરવાનો હુકમ છે, જેમ કે દીવાની કાર્યરીતિ સંહિતાના ઓ. ૬, આર. ૧૧ હેઠળ કલ્પના કરવામાં આવી છે, અને તેથી સંહિતાની વ્યાખ્યા કલમ ૨(૨) ની

સ્પષ્ટ શરતો હેઠળ હુકમનામું છે, અથવા, એ અભિપ્રાય પર કે, માત્ર ફરિયાદ રદ કરવાથી અલગ, દાવાને રદ કરવાના હુકમ તરીકે ગણવામાં આવે તો પણ, તે હજુ પણ ઉક્ત વ્યાખ્યાની અંદર એક હુકમનામું છે, કારણ કે તે તેના મુખ્ય ભાગ અથવા જોગવાઈની તમામ જરૂરિયાતોને સંતોષે છે. આ અભિપ્રાય, તેની બંને ઉપરોક્ત શાખાઓમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતના ૧૯૫૨ એસસીજે ૬૭૪ : (એઆઈઆઆર ૧૯૫૩ એસસી ૨૮) ના તાજેતરના નિર્ણય દ્વારા પૂરતો સમર્થિત થશે, જ્યાં મહાજન, જે., જેઓ ત્યારે હતા, કોર્ટ-ફીઝ એક્ટની કલમ ૧૨ ના અર્થઘટન પર અને સંહિતાના ઓર્ડર ૬, રૂલ ૧૧ સાથે તેના સ્પષ્ટ વિરોધાભાસ પર અને હુકમો સામેની અપીલોના મામલામાં અદાલતના ચુકાદા આપતા, વધારાની અથવા ઘટેલી કોર્ટ-ફી ન ચૂકવવાના કિસ્સામાં ફરિયાદો રદ કરવા અથવા દાવા રદ કરવા અંગે, અહેવાલના પૃષ્ઠ ૬૮૦ (એસસીજે) પર (એઆઈઆઆર ના પૃષ્ઠ ૩૨ પર) પોતાને નીચે મુજબ વ્યક્ત કર્યા હતા :

'આ કલમ (કલમ ૧૨) પર મૂકવામાં આવેલ અર્થઘટન એ નિર્ણયોના લાંબા ક્રમ દ્વારા કોર્ટ-ફીઝ એક્ટની જોગવાઈઓને

દીવાની કાર્યરીતિ સંહિતા સાથે સમન્વયિત કરે છે અને તે જોગવાઈઓને નકામી બનાવતું નથી અને તેથી, અન્ય અર્થઘટનો કરતાં વધુ સ્વીકાર્ય છે જે આમાંથી કોઈપણ એક કાયદાની જોગવાઈઓને નકામી બનાવી દેશે. કદાચ બંને કાયદાઓની જોગવાઈઓને એમ ઠરાવીને સમન્વયિત કરવી શક્ય બની શકે કે કોર્ટ-ફીઝ એક્ટની કલમ ૧૨ દ્વારા જાહેર કરાયેલી આખરીતાનો અર્થ એ થાય છે કે પક્ષકારો અપીલ પસંદ કરીને આવા નિર્ણયને પડકારી શકતા નથી પરંતુ તે ઉપલી અદાલતમાં તપાસમાંથી આવા નિર્ણયોને સંપૂર્ણ મુક્તિ આપતું નથી. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, કલમ ૧૨ જ્યારે કહે છે કે આવો નિર્ણય પક્ષકારો વચ્ચે આખરી રહેશે ત્યારે તે માત્ર કોર્ટ-ફીના પ્રશ્ન પર અદાલતના નિર્ણયોને બિન-અપીલપાત્ર બનાવે છે અને તેને સંહિતા હેઠળના અન્ય વચગાળાના બિન-અપીલપાત્ર હુકમોની સમાન સમકક્ષ રાખે છે અને તે તેનાથી વધુ કશું કરતું નથી.' જો કલમ ૧૨ હેઠળનો નિર્ણય એવી હુકમત ધારીને લેવામાં આવે જે અદાલત પાસે નથી અથવા આવા નિર્ણય પર પહોંચવા માટે નિર્ધારિત કરવામાં આવેલી ઔપચારિકતાઓનું પાલન કર્યા વિના લેવામાં આવે, તો હાઈકોર્ટ દ્વારા રિવિઝનલ સત્તાના ઉપયોગમાં હુકમ સ્પષ્ટપણે રિવિઝનપાત્ર બનશે. તેવી જ રીતે, 'જ્યારે કોઈ પક્ષકાર, એમ માનીને કે કલમ

૧૨ હેઠળનો નિર્ણય સ્પષ્ટપણે ખોટો છે, તેની ફરિયાદ રદ થવાનું અથવા દાવો રદ થવાનું જોખમ લે છે અને પછી ફરિયાદ રદ કરતા હુકમ સામે, અથવા દાવો રદ કરતા હુકમનામા સામે અપીલ કરે છે, પરંતુ કોર્ટ-ફીના પ્રશ્ન પરના નિર્ણય સામે નહીં, તો તેના માટે દાવામાં અથવા અપીલમાં કરાયેલા કોર્ટ-ફીના પ્રશ્ન પર પણ વચગાળાના હુકમને પડકારવાનું ખુલ્લું છે'. 'આખરીતા" શબ્દ મર્યાદિત અર્થમાં અર્થઘટન કરવામાં આવે છે, જેમાં તેનો ઉપયોગ અવારનવાર કાયદાઓમાં થાય છે, તેનો અર્થ એ થાય છે કે આ પ્રકારના હુકમ સામે અપીલ દાખલ થઈ શકતી નથી અને તેનો અર્થ તેનાથી વધુ કશું નથી."

૧૬. 'જ્યારે કોઈ પક્ષકાર, એમ માનીને કે કલમ ૧૨ હેઠળનો નિર્ણય સ્પષ્ટપણે ખોટો છે, તેની ફરિયાદ રદ થવાનું અથવા દાવો રદ થવાનું જોખમ લે છે અને પછી ફરિયાદ રદ કરતા હુકમ સામે, અથવા દાવો રદ કરતા હુકમનામા સામે અપીલ કરે છે, પરંતુ કોર્ટ-ફીના પ્રશ્ન પરના નિર્ણય સામે નહીં, તો તેના માટે દાવામાં કરાયેલા કોર્ટ-ફીના પ્રશ્ન પર પણ વચગાળાના હુકમને પડકારવાનું ખુલ્લું છે," તે શબ્દો, જે મેં ઉપર લીટી દોરેલા (અહીં કૌંસમાં) છે, તે

આપણા વર્તમાન હેતુ માટે સીધા જ સુસંગત છે અને તેઓ વ્યવહારિક રીતે વર્તમાન સંદર્ભને પૂર્ણ કરે છે કારણ કે, મારા અભિપ્રાય મુજબ, તેઓ સ્પષ્ટપણે 'કોર્ટ-ફી અથવા ઘટેલી કોર્ટ-ફી ન ચૂકવવાના કારણે ફરિયાદ રદ કરવા અથવા દાવો રદ કરવાનો ઉલ્લેખ કરી રહ્યા હતા. એ નોંધવું પણ રસપ્રદ છે કે દાસ, જે. પોતે જેમણે ૫૬ કેલ ડબલ્યુએન ૮૫૩ : (એઆઈઆઆર ૧૯૫૩ કલકત્તા ૪૨) માં આ અદાલતનો ચુકાદો આપ્યો હતો, અને ઉક્ત કેસમાં મુદ્દા પર તેમના દ્વારા અપનાવવામાં આવેલા વલણના સમર્થનમાં ૫૨ કેલ ડબલ્યુએન ૬૮૪ માં અહેવાલ કરાયેલા પોતાના અગાઉના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો, તેમણે પાછળના કેસમાં ૪૪ કેલ ડબલ્યુએન ૭૪૫ : (એઆઈઆઆર ૧૯૪૦ કલકત્તા ૪૫૧) માં આ અદાલતના અગાઉના નિર્ણય પર ટિપ્પણી કરતી વખતે અને તેને વ્યાજબી ઠેરવતી વખતે અને અલગ પાડતી વખતે, – અથવા તેમ કરવાનો પ્રયાસ કરતી વખતે, – ખરેખર ઠરાવ્યું હતું કે તે કેસમાં હુકમ, ૪૪ કેલ ડબલ્યુએન ૭૪૫ : (એઆઈઆઆર ૧૯૪૦ કલકત્તા ૪૫૧), જે વાસ્તવમાં ફરિયાદ રદ કરતો હતો, પરંતુ જે બંગાળમાં સુધારેલા કોર્ટ-ફીઝ એક્ટની કલમ ૮-બી(૩) હેઠળ દાવાને રદ કરતો હોવો જોઈતો હતો, જેમ કે ત્યાંના વિ. ન્યાયાધીશો દ્વારા દર્શાવવામાં આવ્યું હતું, તે ફરિયાદ

રદ કરતા હુકમ તરીકે અને દાવો રદ કરતા હુકમનામા તરીકે બંને રીતે અપીલ કરવા યોગ્ય હતો. તે, મારા મતે, યોગ્ય અભિગમ અને મુદ્દા પર કાયદાનું યોગ્ય કથન હતું અને, મારા અભિપ્રાય મુજબ, આ સંબંધમાં સ્થિતિ જરીમોન ખાતૂનના કેસમાં પણ તેવી જ હતી જેવી કે અન્નપૂર્ણા દાસી વિ. સરત ચંદ્ર, ૩૮ કેલ ડબલ્યુએન ૧૦૬૩ : (એઆઈઆઆર ૧૯૩૫ કલકત્તા ૧૫૭ (ડી)) માં આ અદાલતના અગાઉના નિર્ણયમાં અને તે સમયે હતી, કોર્ટ-ફીઝ એક્ટના ૧૯૩૫ ના બંગાળ સુધારા છતાં, અન્ય બાબતોની સાથે કલમ ૬(૨) અને કલમ ૮-બી(૩) દાખલ કરીને, - અને તેમના વર્તમાન સ્વરૂપોમાં, - અને ૫૬ કેલ ડબલ્યુએન ૮૫૩ : (એઆઈઆઆર ૧૯૫૩ કલકત્તા ૪૨), ઉપરોક્તમાં દાસ, જે. દ્વારા દોરવામાં આવેલ અથવા દોરવા માગતો તફાવત, ઉપરોક્ત સુધારાના આધારે અથવા તેના કારણે, મારા મતે, વ્યાજબી નથી.

૧૮. કોર્ટ-ફીઝ એક્ટ (બંગાળ સુધારો) ની કલમ ૮-બી(૩) હેઠળ દાવાને રદ કરતો હુકમ અપીલ કરવા યોગ્ય હતો તે દલીલને ફગાવી દેવામાં, દાસ, જે. એ ૫૬ કેલ ડબલ્યુએન ૮૫૩ : (એઆઈઆઆર ૧૯૫૩ કલકત્તા ૪૨) માં બે કારણો આપ્યા હતા,

એટલે કે, પ્રથમ, હુકમ, કાયદા દ્વારા, રદ કરવાનો છે અને તેથી તેને ફરિયાદ રદ કરતા હુકમ તરીકે ગણી શકાય નહીં, ખાસ કરીને, ઉપરોક્ત કાયદાની કલમ ૬(૨) ને ધ્યાનમાં રાખીને, જ્યાં કાયદો તે કલમ હેઠળ કલ્પના કરાયેલા તબક્કે ફરિયાદ રદ કરવા માટે સ્પષ્ટપણે જોગવાઈ કરે છે, જે પછીના નોંધણી પછીના પરંતુ ચુકાદા પહેલાના તબક્કે કલમ ૮-બી(૩) માં દાવાને રદ કરવાથી વિપરીત છે, અને, બીજું, કે રદ કરવાના હુકમને દીવાની કાર્યરીતિ સંહિતાની વ્યાખ્યા કલમ ૨(૨) ના મુખ્ય ભાગની અંદર હુકમનામા તરીકે પણ ગણી શકાય નહીં, કારણ કે તે દાવામાં વિવાદના કોઈપણ મામલાનો નિર્ણય કરતો નથી. મારા મતે, અને હું વિ. ન્યાયાધીશ પ્રત્યે અત્યંત આદર સાથે આ કહું છું, જેમને મેં હંમેશા ઉચ્ચ આદર અને વંદનામાં રાખ્યા છે, – ઉપરોક્ત બંને કારણોમાંથી કોઈને પણ સમર્થન આપી શકાય નહીં. દાસ, જે. એ કોર્ટ-ફી ન ચૂકવવા બદલ ફરિયાદ રદ કરવા અને દાવો રદ કરવા વચ્ચે તફાવત દોર્યો હતો અને તેમણે કોર્ટ-ફીઝ એક્ટ (બંગાળ સુધારો) ની બે અલગ કલમો ૬(૨) અને ૮-બી(૩) માં બે અલગ પદોના ઉપયોગ પરથી તે તફાવત માટે સમર્થન મેળવવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો. એ યાદ રાખવું જરૂરી છે, જો કે, સખત રીતે કહીએ તો, ફરિયાદ રદ કરવી એ માત્ર દાવાના નોંધણી પહેલાના

તબક્કે યોગ્ય છે અને, તેના નોંધણી પછીના તબક્કે, જો દાવો કોઈપણ કારણસર નિષ્ફળ જાય, તો તે જ હુકમ અથવા પદનો યોગ્ય અથવા વધુ યોગ્ય ઉદ્દેશ દાવો રદ કરવાનો રહેશે. જ્યાં સુધી સંહિતાના ઓર્ડર VII, રૂલ ૧૧ નો સંબંધ છે, પ્રસ્થાપિત સત્તાધિકારીઓએ ફરિયાદ રદ કરવી' પદને કોર્ટ-ફી ન ચૂકવવા સહિત તેમાં દર્શાવેલ કોઈપણ ગ્રાઉન્ડ પર દાવાને નોંધણી પછી રદ કરવાને સમાવતો વ્યાપક અર્થ આવ્યો છે, અને તે પદ અથવા અભિવ્યક્તિનો આ વિસ્તૃત અર્થ હંમેશા તે ચોક્કસ જોગવાઈના હેતુઓ માટે સ્વીકારવામાં આવ્યો છે. કોર્ટ-ફીઝ એક્ટ (બંગાળ સુધારો) ની કલમ ૮-બી(૩) હેઠળ દાવાનું રદ કરવું, તેથી, સ્પષ્ટપણે, સંહિતાના ઓર્ડર VII, રૂલ ૧૧ માં કલ્પના કર્યા મુજબ ફરિયાદ રદ કરવાની અંદર આવશે, અને તેના સેક્શન ૨(૨) હેઠળ હુકમનામા તરીકે અપીલ કરવા યોગ્ય બનશે, જે તેની શરતોની અંદર આવી રદ કરવાનો સ્પષ્ટપણે સમાવેશ કરે છે. હુકમનામા અને અપીલક્ષમતાની કસોટી દીવાની કાર્યરીતિ સંહિતામાં મળી આવે છે અને કોર્ટ-ફીઝ એક્ટમાં નહીં, અને, તેથી, કોર્ટ-ફીઝ એક્ટની કલમ ૮-બી(૩) હેઠળ દાવાનું રદ કરવું, બંગાળમાં સુધારેલ છે તે મુજબ, ભલે તે રદ કરવાના તે કાનૂની સ્વરૂપમાં હોય, - અને તે કાયદા હેઠળ ફરિયાદ રદ કરવી, અથવા, જ્યાં

સુધી તે કાયદાનો સંબંધ છે, માત્ર કલમ ૬(૨) હેઠળ રહેશે તેવું સ્વીકારીએ તો પણ, – સંહિતાના ઓર્ડર VII, રૂલ ૧૧ હેઠળ ફરિયાદ રદ કરવી રહેશે અને આમ અગાઉ સમજાવ્યા મુજબ હુકમનામા તરીકે અપીલ કરવા યોગ્ય બનશે. આ એક હેઠળ દાવાને રદ કરવાને બીજા હેઠળ ફરિયાદ રદ કરવા સાથે સમકક્ષ રાખીને દીવાની કાર્યરીતિ સંહિતાના ઓર્ડર VII, રૂલ ૧૧ અને બંગાળમાં સુધારેલા કોર્ટ-ફીઝ એક્ટની કલમ ૮-બી(૩) નો સમન્વય કરે છે, અને મુશ્કેલી દૂર કરે છે જે, અન્યથા, આ બાબતમાં ઉભી થઈ હોત અને ચાલુ રહી હોત.

૧૮. અન્યથા પણ, એટલે કે, પ્રશ્ન હેઠળના હુકમને માત્ર ફરિયાદ રદ કરતો હુકમ ગણવાથી અલગ, દાવાને રદ કરતા હુકમ તરીકે ગણીને, મારા અભિપ્રાય મુજબ, તે હજુ પણ એક હુકમનામું રહેશે, કારણ કે, સ્પષ્ટપણે, તે ચોક્કસ દાવામાં વાદીને કોઈપણ દાદ આપવાનો ઇનકાર કરવા સમાન છે અને આમ દાવામાં હંમેશા સંકળાયેલા પરિચિત મુદ્દાનો વાદીની વિરુદ્ધ નિર્ણય કરે છે, એટલે કે, શું વાદી તેમાં કોઈપણ દાદ મેળવવા માટે હકદાર છે કે કેમ. તેથી, રદ કરવું એ સંહિતાની વ્યાખ્યા કલમ, કલમ ૨(૨) ના

મુખ્ય ભાગની અંદર પણ એક હુકમનામું બનશે. મને નથી લાગતું કે ઉપરોક્ત અભિપ્રાય સંહિતાની કલમ ૨(૨) હેઠળના કોઈપણ માન્ય નિર્ણયોની વિરુદ્ધ હશે, શરતે કે એ તફાવત ધ્યાનમાં રાખવામાં આવે કે જેને અહીં 'હુકમનામું' તરીકે ઠરાવવામાં આવ્યું છે તે કોર્ટ-ફી (અને મૂલ્યાંકન) ના મુદ્દાનો નિર્ણય કરતો હુકમ, - વચગાળાનો હુકમ, જે યોગ્ય રીતે કહી શકાય, નથી પરંતુ દાવાનું આખરી અથવા અંતિમ રદ કરવું છે અને તે રદ કરવું જે, કાયદા હેઠળ, તે ચોક્કસ દાવાનો નિકાલ કરે છે, તેને હુકમનામું ઠરાવી શકાય છે, ભલે ચોક્કસ મુદ્દા પરનો નિર્ણય, દાવાના રદ કરવાથી અલગ, સ્પષ્ટપણે અલગ ધોરણે રહે છે અને, અવારનવાર નહીં, અલગ રીતે અર્થઘટન કરવામાં આવ્યો છે, અને શરતે કે, વધુમાં, એ યાદ રાખવામાં આવે કે કોર્ટ-ફી ન ચૂકવવા બદલ દાવાનું રદ કરવું એ 'ગેરહાજરી બદલ રદ કરવું' નથી, જે સંહિતાની કલમ ૨(૨) હેઠળ 'હુકમનામા' ની વ્યાખ્યામાંથી બાકાત, - અને સ્પષ્ટપણે બાકાત, - કરવામાં આવ્યું છે, કારણ કે દાવાનું આવું રદ કરવું એ, મારા અભિપ્રાય મુજબ, ઉક્ત કલમના અર્થમાં ગેરહાજરી બદલ રદ કરવાનો " એક હુકમ " નથી અને તેને હંમેશા તેનાથી અલગ અને વિશિષ્ટ તથા જૂદો રાખવો જોઈએ.

૨૧. એ પણ દર્શાવવું જરૂરી છે કે કોર્ટ-ફીઝ એક્ટ (બંગાળ સુધારો) ની કલમ ૮-બી(૩) હેઠળ દાવાનું રદ કરવું એ અન્ય કોઈપણ મુદ્દા પર વાસ્તવિક કે રચનાત્મક નિર્ણયના અર્થમાં ગુણદોષ પર રદ કરવું નથી. તે માત્ર એ જ નક્કી કરે છે કે વાદી ચોક્કસ દાવામાં, એટલે કે, સ્ટેમ્પ લગાવાયેલી ચોક્કસ ફરિયાદ પર કોઈપણ દાદ મેળવવા માટે હકદાર નથી, અને તે ફરિયાદ પર ચૂકવવાપાત્ર કોર્ટ-ફીની રકમ તે નિર્ણયમાં નક્કી કર્યા મુજબ રહેશે. તે હદ સુધી, અને તેનાથી વધુ નહીં, તે રેસ જ્યુડિકાટા રહેશે અને, તેથી, ઉપર નોંધ્યા મુજબ, તેમાં કરાયેલા કોર્ટ-ફી પરના નિર્ણયને આધીન, તે જ વાદકારણ પર નવો દાવો બાધિત રહેશે નહીં. આ વર્ષ ૧૮૯૦ માં આઈએલઆર ૧૨ અલ્હાબાદ ૧૨૯ (એફબી) માં મૂળ કોર્ટ-ફીઝ એક્ટની અનુરૂપ કલમ ૧૦(ii) હેઠળ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું, અને તે અભિપ્રાય હંમેશા પ્રવર્તમાન રહ્યો છે અને, ઉપરોક્ત સંદર્ભમાં અને ઉપર આપેલા તર્ક પર, ૧૯૩૫ ના બંગાળ સુધારા દ્વારા કોર્ટ-ફીઝ એક્ટમાં, અથવા, ૧૯૦૮ ના નવા સંહિતા દ્વારા હુકમનામાની વ્યાખ્યામાં કરવામાં આવેલા ફેરફાર કે ફેરફાર દ્વારા પણ તે અપ્રસ્તુત બન્યો નથી. અહીં એ પણ દર્શાવી શકાય છે કે, કોર્ટ-ફીઝ એક્ટ (બંગાળ સુધારો) ની કલમ ૮-બી(૩) ની શરતો હેઠળ જ, તેના હેઠળનું રદ કરવું ચુકાદો આપતા પહેલાં

હોવું જોઈએ. આ, ખરેખર, મહત્વપૂર્ણ છે અને તે આવા રદ કરવાના કારણે દાવાના ગુણદોષ પર કે તેના ગુણદોષ પરના મુદ્દાઓ પર રેસ જ્યુડિકાટના કોઈપણ વિચારને સંપૂર્ણપણે રદબાતલ કરે છે.”

૩૭. અંતિમ તારણનો આ પ્રમાણે સારાંશ આપી શકાય:

[૧] સી.પી.સી. નો ઓર્ડર VII રૂલ ૧૧(સી) માત્ર તે જ કેસોમાં લાગુ પડશે જેમાં અપર્યાપ્ત સ્ટેમ્પ ચૂકવવામાં આવ્યો હોય. જો બિલકુલ સ્ટેમ્પ ચૂકવવામાં આવ્યો ન હોય, તો ગુજરાત કોર્ટ ફીઝ એક્ટ, ૨૦૦૪ ની કલમ ૪ હેઠળ દાવો રદ થવા પાત્ર છે.

[૨] જો ગુજરાત કોર્ટ ફીઝ એક્ટ, ૨૦૦૪ ની કલમ ૪ હેઠળ દાવો રદ કરવામાં આવે તો પણ, તે ફરિયાદ રદ કરવા સમાન રહેશે અને તે સંબંધમાં હુકમ હુકમનામું બનશે અને તે અપીલ કરવા યોગ્ય બનશે.

[૩] જો ફરિયાદ રજૂ કરતી વખતે બિલકુલ સ્ટેમ્પ ચૂકવવામાં આવ્યો ન હોય, તો તેને ફરિયાદની સાથે વાદી દ્વારા કોર્ટ ફી ચૂકવવા માટે સમય માગતી સી.પી.સી. ની કલમ ૧૪૯ હેઠળ અરજી કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી ન્યાયની કોઈપણ અદાલતમાં દાખલ કરવા, રજૂ કરવા અથવા રેકૉર્ડ કરવા માટે પાત્ર નથી. જો

સી.પી.સી. ની કલમ ૧૪૯ હેઠળ આવી કોઈ અરજી દાખલ કરવામાં આવે છે, તો સંબંધિત અદાલતે તેને જોવાની અને તેના વિવેકાધિકારનો ન્યાયિક રીતે ઉપયોગ કરીને યોગ્ય હુકમ પસાર કરવાનો રહેશે.

[૪] ગુજરાત કોર્ટ ફીઝ એક્ટ, ૨૦૦૪ ની કલમ ૪ અદાલતને ફરિયાદ પ્રાપ્ત કરતા અટકાવે છે જો તે કોર્ટ ફી ધરાવતી ન હોય. સી.પી.સી. ની કલમ ૧૪૯ ઉક્ત બાધના અપવાદ તરીકે કામ કરે છે અને અદાલતને દાવો દાખલ કર્યા પછીના તબક્કે વાદીને કોર્ટ ફી ચૂકવવાની પરવાનગી આપવા સક્ષમ બનાવે છે અને જોગવાઈ કરે છે કે આવી ચૂકવણી, જો અદાલત દ્વારા પરવાનગી આપવામાં આવે તો, તે જ અસર રહેશે જાણે કે તે પ્રથમ પ્રસંગે ચૂકવવામાં આવી હોય.

[૫] સંહિતાની કલમ ૧૪૮ એ એક સામાન્ય જોગવાઈ છે અને તેની કલમ ૧૪૯ એ વિશેષ છે. કોર્ટ ફી ચૂકવવા માટે સમય માગતી પ્રથમ અરજી સંહિતાની કલમ ૧૪૯ ની શરતોમાં હોવી જોઈએ. એકવાર અદાલતે ત્યાર પછી નિર્દિષ્ટ સમયગાળાની અંદર કોર્ટ ફી ચૂકવવા માટે સમય મંજૂર કર્યા પછી, અદાલત દ્વારા સંહિતાની કલમ ૧૪૮ હેઠળ તેની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને તેને લંબાવવાનું શક્ય છે.

૩૮. ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાનમાં રાખીને, આ પ્રથમ અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે. સ્પે. સિવિલ સુટ નં.૨૩/૨૦૧૬ માં આંક : ૨૩ નીચે

એડિશનલ સીનિયર સિવિલ જજ, મોરબી દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૨૬ મી જુલાઈ ૨૦૧૭ નો ચુકાદો અને હુકમ ૨૬ અને સેટ એસાઈડ કરવામાં આવે છે. રૂ.૨૬,૩૫૦/- ના નાણાંની કોર્ટ ફી ચૂકવવાની પરવાનગી માગતી અહીના અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અરજી આંક : ૧૫ મંજૂર કરવામાં આવે છે. એડિશનલ સીનિયર સિવિલ જજ, મોરબીની અદાલતમાં સ્પે. સિવિલ સુટ નં.૨૩/૨૦૧૬ ને કોર્ટ ફી પેટે રૂ.૨૬,૩૫૦/- જમા કરાવવા પર તેની મૂળ ફાઈલ પર પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવશે. ડાયરેક્ટ સર્વિસની પરવાનગી આપવામાં આવે છે.

(જે. બી. પારડીવાલા, ન્યાયમૂર્તિશ્રી)

ચંદ્રેશ

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.